

### **Specifični cilj S01**

**Potpora održivom dohotku poljoprivrednih gospodarstava i otpornosti poljoprivrednog sektora u cijeloj Uniji kako bi se poboljšala dugoročna sigurnost opskrbe hranom i poljoprivredna raznolikost te osigurala gospodarska održivost poljoprivredne proizvodnje u Uniji**

<b>Snage</b>	<b>Slabosti</b>
<p><i>S1: Približavanje poljoprivrednog i nepoljoprivrednog dohotka</i></p> <p><i>S2: Financijska otpornost poljoprivrednih gospodarstava</i></p> <p><i>S3: Dodatne potpore uravnotežuju dohodak poljoprivrednih gospodarstava u područjima s prirodnim ograničenjima</i></p>	<p><i>W1: Niski dohodak poljoprivrednih gospodarstava u nekoliko poljoprivrednih sektora</i></p> <p><i>W2: Značajan pad veličine površina, ekonomske veličine i standardne (veličine) proizvodnje za mala i srednja poljoprivredna gospodarstva</i></p> <p><i>W3: Razmjerno velika varijabilnost dohotka poljoprivrednih gospodarstava</i></p> <p><i>W4: Mala pokrivenost poljoprivrede shemama osiguranja rizika</i></p> <p><i>W5: Ograničenja u održivom gospodarenju šumama</i></p>
<b>Prilike</b>	<b>Prijetnje</b>
<p><i>O1: Povećanje dohotka u poljoprivredi</i></p> <p><i>O2: Potražnja za kvalitetnim, sigurnim i autentičnim prehrambenim proizvodima može povećati dohodak na poljoprivrednim gospodarstvima</i></p> <p><i>O3: Povećanje znanja poljoprivrednika o alatima za upravljanje rizikom i mogućnostima ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama</i></p> <p><i>O4: Politike u smjeru klimatski pametne poljoprivrede</i></p>	<p><i>T1: Klimatske promjene mogu povećati nestabilnost prihoda poljoprivrednih gospodarstava i troškove proizvodnje te smanjiti poljoprivrednu proizvodnju</i></p> <p><i>T2: Nestabilnost cijena ulaznih troškova</i></p> <p><i>T3: Negativni demografski trendovi posljedično uzrokuju i manjak radne snage u poljoprivredi</i></p> <p><i>T4: Potpora poljoprivrednim gospodarstvima u Hrvatskoj pogoduje većim poljoprivrednim gospodarstvima</i></p>

#### **S1: Približavanje poljoprivrednog i nepoljoprivrednog dohotka**

Poljoprivredni dohodak po radniku u Hrvatskoj u prosjeku je bio oko 36% prosječne plaće u cjelokupnom gospodarstvu u razdoblju od 2005. do 2018. Taj se udio kreće od 29% u 2012. godini do 44% u 2018., ali i dalje je niži od prosjeka EU. Od 2015. godine primjetno povećanje poljoprivrednog dohotka po radniku dovelo je do njegovog približavanja prosječnoj plaći u gospodarstvu. Pad u 2012. i 2014. godini povezan je s fluktuacijama dohotka u poljoprivredi u Hrvatskoj. Rast poljoprivrednog dohotka je prisutan, međutim i dalje je riječ o udjelu od 44% u odnosu na prosječnu plaću u cjelokupnom gospodarstvu.

**Grafikon 1:** Dohodak poduzetnika u poljoprivredi po radniku u usporedbi s prosječnom plaćom u cijelom gospodarstvu (EUR/sat rada) (CMEF I.1)

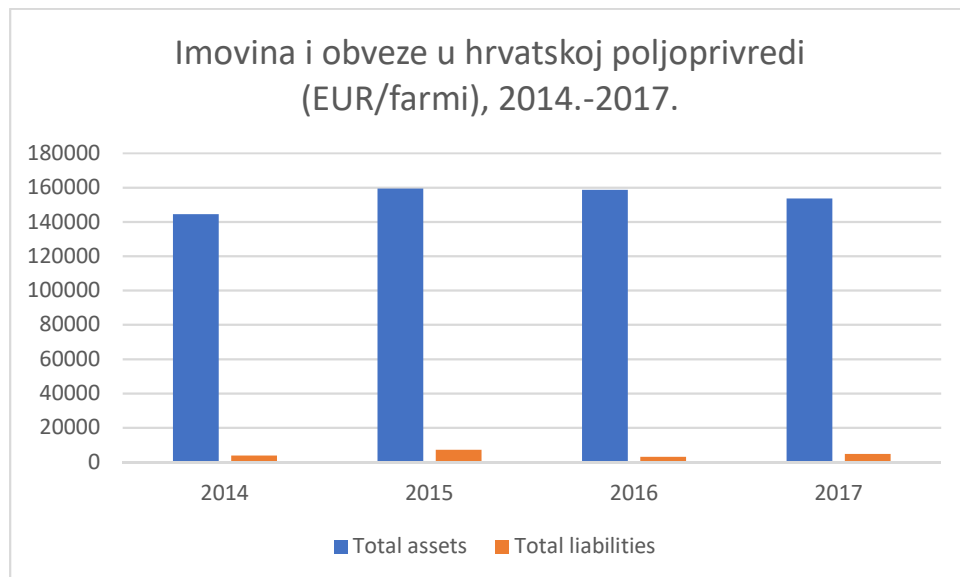


Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

## S2: Financijska otpornost poljoprivrednih gospodarstava

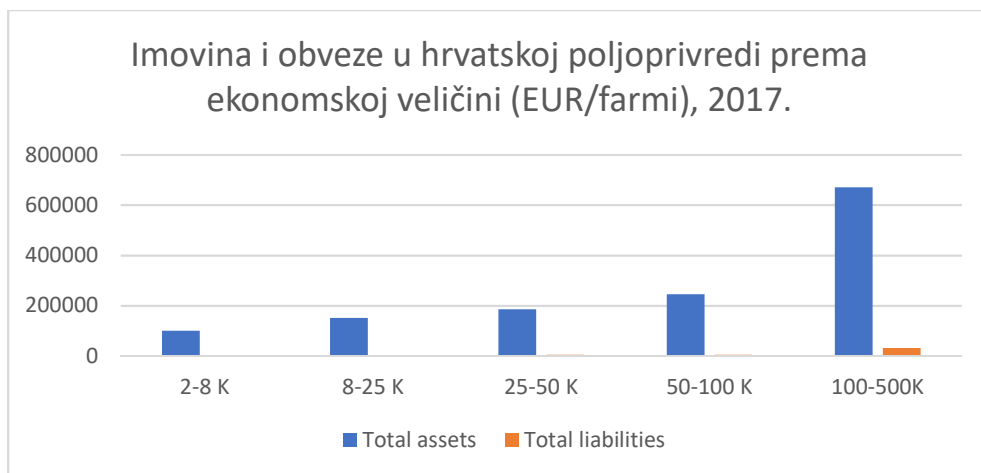
Poljoprivredna gospodarstva u Hrvatskoj su prilično otporna na kratkoročni pad dohotka. Omjer obveza i imovine u razdoblju do 2014. do 2017. bio je vrlo nizak te je jedan od najnižih u cijeloj EU (Europska komisija, 2019). U 2015. omjer se povećao s 2,65% na 4,4%, ali je tada zabilježio pad na 3,1% u 2017. U pogledu ekonomske veličine, otpornost je mnogo veća za mala gospodarstva. U 2017. godini, omjer obveza i imovine bio je manji od 1% za poljoprivredna gospodarstva veličine manje od 25.000 EUR; za poljoprivredna gospodarstva veličine između 25.000 i 100.000 EUR omjer je bio nešto preko 2%, dok je za veća poljoprivredna gospodarstva (preko 100.000 EUR) dostigao 4,7%. Financijska otpornost različitih poljoprivrednih sektora je dvojaka. Omjer obveza i imovine nizak je za sve vrste poljoprivrednih gospodarstava, s dvije važne iznimke. Za ratarstvo (najveći podsektor) omjer je gotovo 10%, dok za svinjogojstvo i peradarstvo dostiže visokih 16,7%. Ovdje valja napomenuti da su poljoprivredni krediti u Hrvatskoj u velikoj mjeri usmjereni prema ova dva podsektora (Svjetska banka, 2019).

**Grafikon 2:** Imovina i obveze u hrvatskoj poljoprivredi (EUR/gospodarstvu), 2014.-2017.



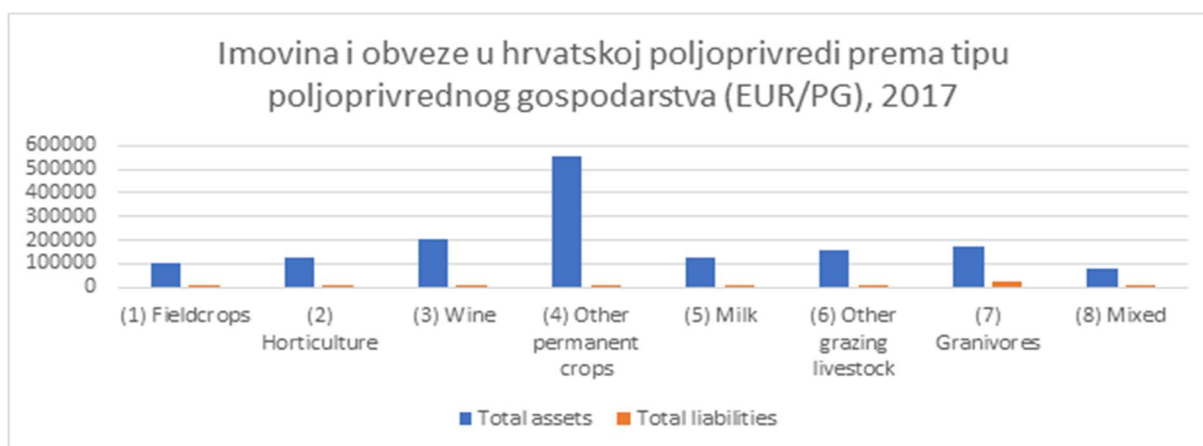
Izvor: DG AGRI – FADN

**Grafikon 3:** Imovina i obveze u hrvatskoj poljoprivredi prema ekonomskoj veličini (EUR/gospodarstvu), 2017.



Izvor: DG AGRI – FADN

**Grafikon 4:** Imovina i obveze u hrvatskoj poljoprivredi prema tipu gospodarstva (EUR/gospodarstvu), 2017.



Izvor: DG AGRI – FADN

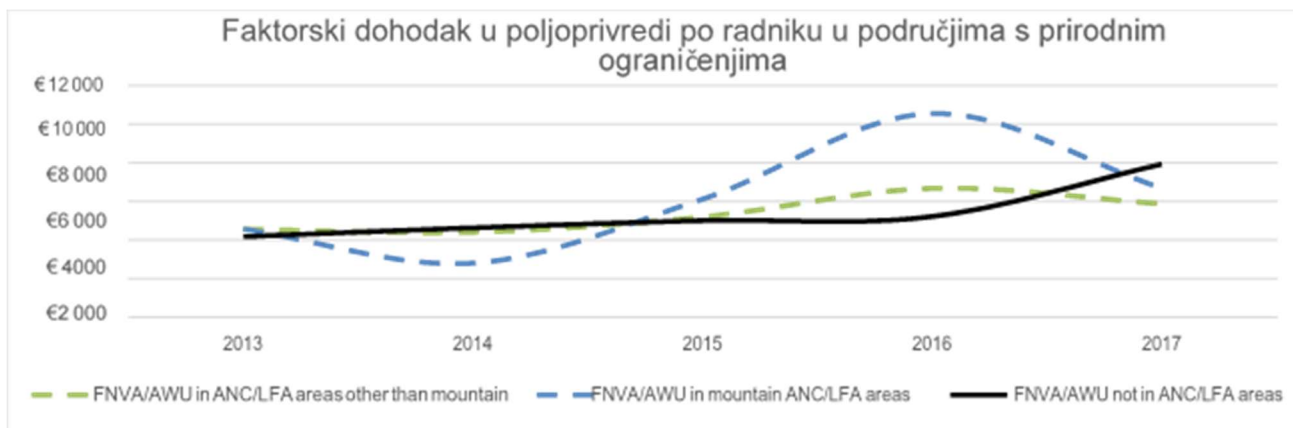
### **S3: Dodatne potpore uravnotežuju dohodak poljoprivrednih gospodarstava u područjima s prirodnim ograničenjima**

Pojedini dijelovi Hrvatske, (obično udaljeni od velikih naselja) su područja gdje zbog nepovoljne klime ili nepovoljnih karakteristika tla stanovnici moraju uložiti više napora da bi održali poljoprivrednu proizvodnju. Poljoprivreda je vrlo često jedini izvor prihoda u tim područjima, međutim zbog nepovoljnih uvjeta prinosi su ispodprosječni, a u novije vrijeme dodatno ugroženi klimatskim promjenama.

Poljoprivredni faktorski dohodak u Hrvatskoj po godišnjoj jedinici rada u 2016. godini prosječno je veći u planinskim područjima s prirodnim ograničenjima u odnosu na ostala područja s ograničenjima. Od 2017. godine bilježimo pad faktorskog dohotka na svim područjima s ograničenjima u odnosu na faktorski dohodak u područjima gdje ograničenja ne postoje.

Bez dodatnih potpora poljoprivrednici ne mogu ostvariti zadovoljavajući dohodak koji bi omogućio nastavak financijski održive poljoprivredne proizvodnje.

**Grafikon 5:** Faktorski dohodak u poljoprivredi po radniku u područjima s prirodnim ograničenjima

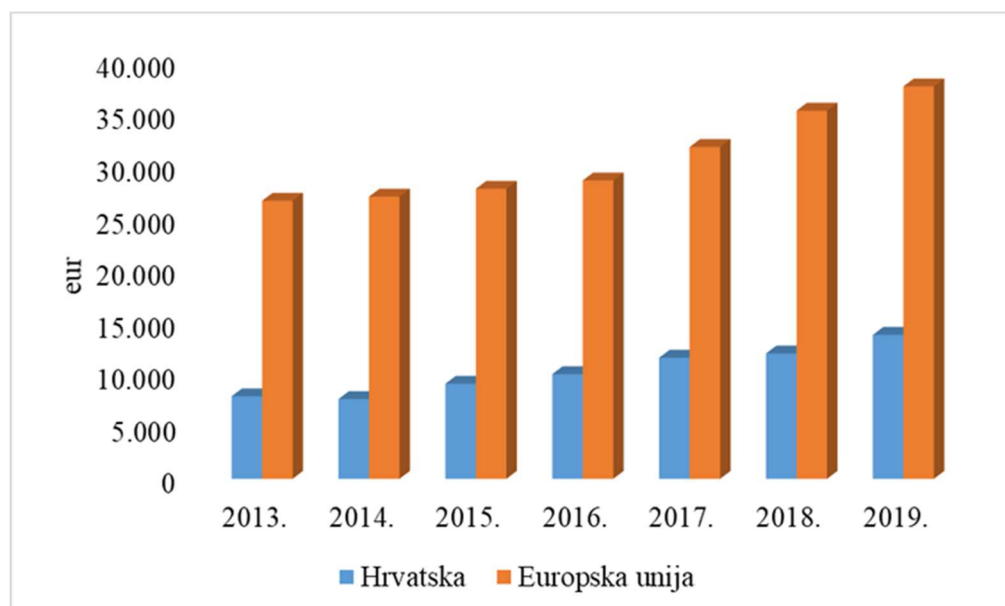


Izvor: DG AGRI – FADN

### W1: Niski dohodak poljoprivrednika u nekoliko poljoprivrednih sektora

Premda prosječna neto dodana vrijednost hrvatskih poljoprivrednih gospodarstava bilježi kontinuirani rast, znatno je niža od prosječne neto dodane vrijednosti Europske unije. U 2019. godini prosječna neto dodana vrijednost u Republici Hrvatskoj iznosila je 13.801 euro što je svega 37 % prosječne vrijednosti Europske unije.

**Grafikon 6:** Usporedba neto dodane vrijednosti poljoprivrednih gospodarstava Republike Hrvatske i Europske unije, razdoblje od 2013. do 2019.

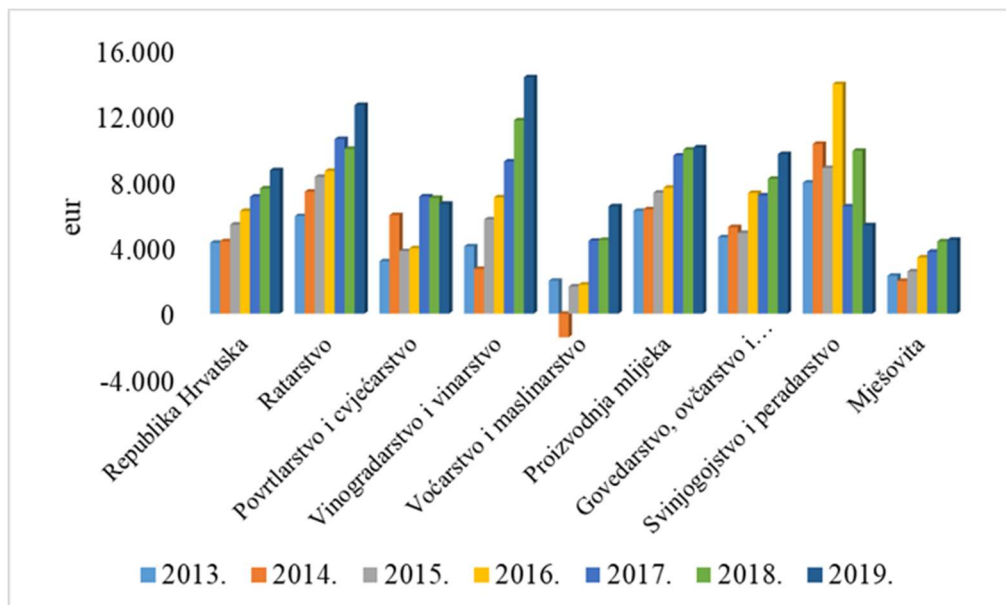


Izvor: FADN

Produktivnost hrvatskih poljoprivrednih gospodarstava, mjerena neto dodanom vrijednošću po jedinici godišnjeg rada, također značajno zaostaje od prosjeka Europske unije te spadamo u grupu država članica s najnižom produktivnošću koje ostvaruju manje od 40% prosječne produktivnosti Europske unije.

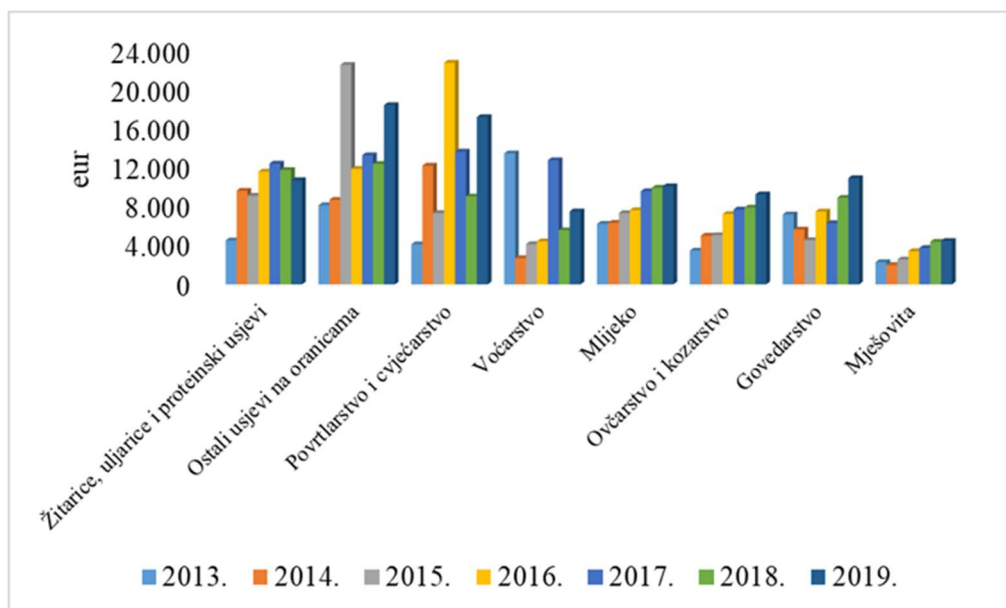
Promatrano po sektorima (tipovima proizvodnje) svi sektori poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj ostvaruju nižu produktivnost od prosjeka Europske unije, pri čemu treba istaknuti da poljoprivrednici mješovitog tipa proizvodnje i tipa proizvodnje voćarstvo i maslinarstvo kontinuirano ostvaruju nižu produktivnost od prosječne produktivnosti Republike Hrvatske. U skupinu poljoprivrednika s nižom produktivnosti od prosjeka Republike Hrvatske mogu se pribrojiti i poljoprivredna gospodarstva tipa proizvodnje povrtlarstvo i cvjećarstvo te tipa proizvodnje svinjogojstvo i peradarstvo.

**Grafikon 7:** Neto dodana vrijednost po godišnjoj jedinici rada prema tipu proizvodnje u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2013. do 2019. godine



Izvor: DG AGRI – FADN

**Grafikon 8:** Neto dodana vrijednost po godišnjoj jedinici rada prema tipu proizvodnje u sektorima s poteškoćama u Republici Hrvatskoj, razdoblje od 2013. do 2019. godine



Izvor: FADN

Prema podacima FSS-a iz 2016. najveći broj poljoprivrednika, njih 40 %, bavi se mješovitom proizvodnjom, a budući uzgajaju četvrtinu ukupnog broja uvjetnih grla stoke (25,1 %) iznimno su bitni za sektor stočarstva. Poljoprivrednici mješovitog tipa proizvodnje od 2015. godine bilježe rast produktivnosti, no nedovoljan za dostizanje prosječne vrijednosti Republike Hrvatske. U 2019. godini neto dodana vrijednost po godišnjoj jedinici rada iznosi 4.472 eura (51 % prosječne neto dodane vrijednosti po godišnjoj jedinici rada za Republiku Hrvatsku). Na nisku produktivnost prvenstveno utječu visoki troškovi međufazne potrošnje, koji u razdoblju od 2015. do 2019. godine prosječno čine 68 % ukupne vrijednosti proizvodnje, te su ovom tipu proizvodnje bitne potpore dohotku. Prosječan udio ukupnih potpora osim investicijskih u neto dodanoj vrijednosti u razdoblju od 2015. do 2019. godine iznosi 68 % dok izravna plaćanja čine 53 %.

U sektoru stočarstva proizvodnja mlijeka, govedarstvo te ovčarstvo i kozarstvo suočavaju se s poteškoćama.

Poljoprivrednici specijalizirani za proizvodnju mlijeka ostvaruju znatno nižu produktivnost od prosječne vrijednosti Europske unije. U 2019. godini neto dodana vrijednost po godišnjoj jedinici rada iznosi 10.067 eura (43 % prosječne neto dodane vrijednost po godišnjoj jedinici rada za Europsku uniju, odnosno 35 % prosječne neto dodane vrijednost po godišnjoj jedinici rada za poljoprivrednike specijalizirane za proizvodnju mlijeka na razini Europske unije). Na nisku produktivnost prvenstveno utječu visoki troškovi međufazne potrošnje, koji u razdoblju od 2015. do 2019. godine prosječno čine 69 % ukupne vrijednosti proizvodnje. Potpore ovom tipu proizvodnje bitne su za stabilizaciju dohotka. Prosječan udio ukupnih potpora osim investicijskih u neto dodanoj vrijednosti u razdoblju od 2015. do 2019. godine iznosi 60 % dok izravna plaćanja iznose 51 %.

Zadnjih pet godina bilježi se rast otkupne cijene mlijeka, u 2021. godini iznosila je 2,54 kn/kg i viša je za 1,20% u odnosu na 2020. godinu, međutim ovakav rast cijene je nedovoljan promatra li se rast inputa proizvodnje.

**Tablica 1:1** Prosječna cijena sirovog mlijeka (kn/kg) u razdoblju od 2013. do 2020. godine

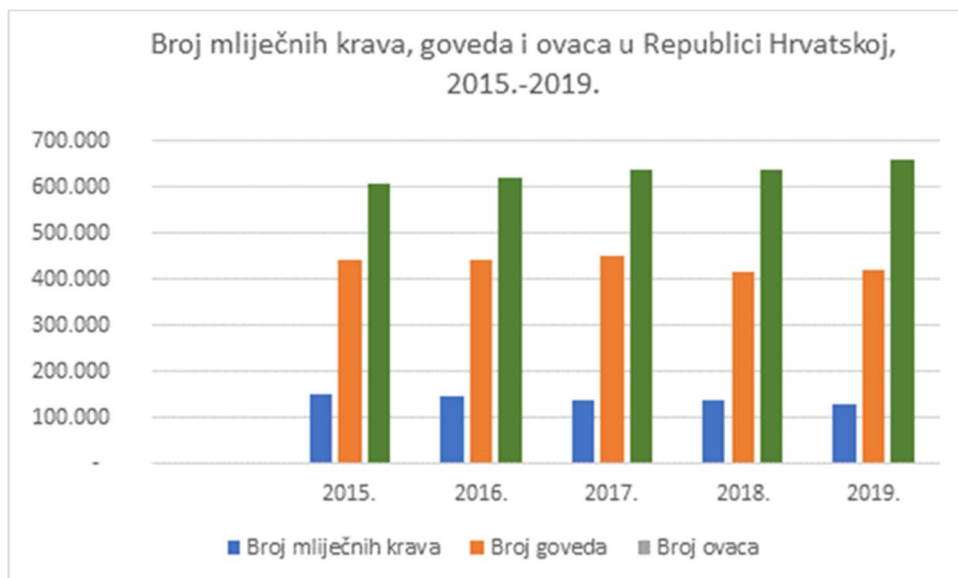
<b>godina</b>	<b>Mlijeko realne kvalitete</b>
2013.	2,64
2014.	2,71
2015.	2,48
2016.	2,23
2017.	2,36
2018.	2,44
2019.	2,47
2020.	2,51
2021.	2,54

**Izvor: TISUP**

Iako raste prosječna proizvodnja mlijeka po kravi, stalno smanjenje broja muznih krava utječe na smanjenje proizvodnje mlijeka. U 2019. broj muznih krava, promatrano u odnosu na 2015. godinu, smanjen je za 14,2 %, dok je proizvodnja mlijeka, promatrano u istom razdoblju, smanjena za 13,7 %. U 2019. vrijednost proizvodnje mlijeka iznosi 177,5 milijuna eura i u odnosu na prethodnu godinu povećana je za 1,9 % no promatrano u odnosu na 2015. godinu smanjena je za 11,4 %. Potpore za proizvodnju mlijeka u ukupnoj vrijednosti proizvodnje u 2019. godini čine 0,3 %.

Poljoprivrednici specijalizirani za govedarstvo ostvaruju znatno nižu produktivnost od prosječne vrijednosti Europske unije. U 2019. godini neto dodana vrijednost po godišnjoj jedinici rada iznosi 10.912 eura (46 % prosječne neto dodane vrijednost po godišnjoj jedinici rada za Europsku uniju, odnosno 59 % prosječne neto dodane vrijednost po godišnjoj jedinici rada za poljoprivrednike specijalizirane za govedarstvo na razini Europske unije). Na nisku produktivnost prvenstveno utječu visoki troškovi međufazne potrošnje, koji u razdoblju od 2015. do 2019. godine prosječno čine 75 % ukupne vrijednosti proizvodnje. Potpore ovom tipu proizvodnje bitne su za stabilizaciju dohotka. Prosječan udio ukupnih potpora osim investicijskih u neto dodanoj vrijednosti u razdoblju od 2015. do 2019. godine iznosi 80 % dok izravna plaćanja čine 60 %.

**Grafikon 9:** Broj mliječnih krava, goveda i ovaca



Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

**Tablica 2:** Broj goveda u Republici Hrvatskoj

Hrvatska	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Živa goveda	441.000	444.000	451.000	414.000	420.000
Goveda, mlađa od 1 godine	148.000	154.000	156.000	153.000	151.000
Goveda, mlađa od 1 godine, za klanje	20.000	20.000	20.000	19.000	19.000
Goveda, mlađa od 1 godine, koja nisu za klanje	128.000	134.000	136.000	134.000	132.000
Goveda, od 1 do 2 godine starosti	88.000	89.000	100.000	96.000	107.000

Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

Prisutan je disbalans u broju gospodarstava koja se bave tovom junadi i broju životinja koji ta PG imaju u tovu. Promatrano u 2021. godini HR proizvodnja junadi za klanje temelji se na velikom broju proizvođača sa relativno malim obujmom proizvodnje te manjem broju PG (0,24 %) sa proizvodnjom koja obuhvaća 69,99 % ukupnog tova junadi u RH.

PG sa manjom proizvodnjom uglavnom su gospodarstva sa mješovitom proizvodnjom te uglavnom samostalno proizvode hranu kojom hrane stoku, a zbog „usitnjene“ proizvodnje teže izlaze na tržište i često postižu nižu cijenu finalnih proizvoda. S druge strane specijalizirana gospodarstva nemaju dostatne količine hrane kojom hrane stoku te su istu prisiljeni kupovati na tržištu i ovisni su o drugima. Zbog proizvodnih količina lakše izlaze na tržište postižu bolju prodajnu cijenu.

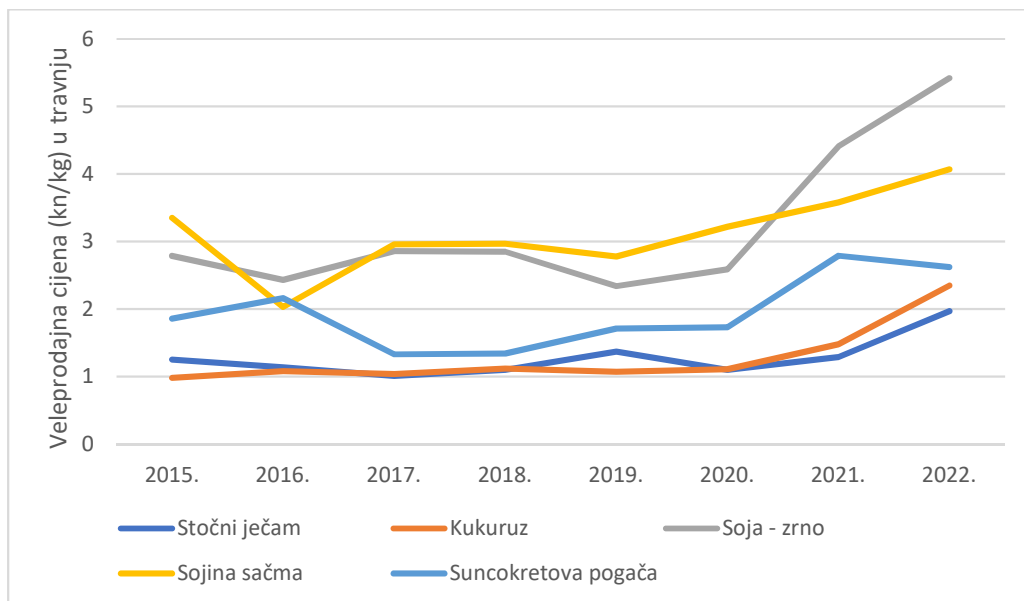
**Tablica 3:** Struktura gospodarstava koja su tijekom 2021. godine isporučila grla u izvoz ili na klanje u RH

Veličina gospodarstva (broj grla)	Gospodarstva (MIBPG)		Izvezeno		Isporučeno na klanje		Ukupno	
	broj	%	grla	%	grla	%	grla	%
≥1000	31	0,24	45.750	69,99	55.861	37,44	101.611	47,35
501 - 1000	26	0,20	9.737	14,90	8.848	5,93	18.585	8,66
101 - 500	97	0,75	5.875	8,99	11.778	7,89	17.653	8,23
51 - 100	138	1,07	1.869	2,86	7.560	5,07	9.429	4,39
21 - 50	527	4,10	1.794	2,74	14.312	9,59	16.106	7,51
11 - 20	1.124	8,74	242	0,37	15.953	10,69	16.195	7,55
6 - 10	1.916	14,90	72	0,11	14.405	9,65	14.477	6,75
1 - 5	9.004	70,00	31	0,05	20.493	13,73	20.524	9,56
<b>Ukupno</b>	<b>12.863</b>	<b>100,00</b>	<b>65.370</b>	<b>100,00</b>	<b>149.210</b>	<b>100,00</b>	<b>214.580</b>	<b>100,00</b>

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Također, uslijed dugotrajnih suša i elementarnih nepogoda došlo je do poremećaja na tržištu cijena stočne hrane posljednjih godina, poglavito 2020. - 2022., cijena stočne hrane, žitarica koje se koriste u ishrani stoke, u stalnom je porastu.

**Grafikon 10:** Prosječna veleprodajna cijena kn/kg u travnju po godinama



Izvor: TISUP, obrada Ministarstvo poljoprivrede

Cijena stočnog ječma u 2022. godini u odnosu na 2019. porasla za 43,8 %, sojine sačme za 46,4 %, dok je kod kukuruza i soje u zrnu taj rast bio preko 100 %.

Također je zabilježen i porast cijena, u 2020. u odnosu na prethodnu godinu, kod sjemena i sadnog materijala (3%) te sredstava za zaštitu bilja (4%).

Stalni rast cijena energenata također se odrazio na porast cijena gnojiva što je utjecalo na cijenu proizvodnje kako voća, povrća, ali se prenio i na proizvođače mesa i mlijeka. Prosječna cijena gnojiva je u ožujku 2022. godine bila 3.8 puta veća od prosječne cijene u siječnju 2021. godine, što je posljedica geopolitičke situacije zbog rata u Ukrajini te otežanog redovitog funkcioniranjem logistike za nabavu komponenti gnojiva na svjetskoj razini. Također, maloprodajna cijena dizelskog goriva za namjene u poljoprivredi porasla je u srpnju 2022. za 75,65% u odnosu na prosječnu maloprodajnu cijenu u 2021. godinu, te za gotovo 2,5 puta u odnosu na 2020. godinu.

S druge strane nije zabilježen značajniji rast cijene mlijeka i mesa, odnosno cijene su ostale uglavnom nepromijenjene i u suštini nisu pratile rast cijena repromaterijala.

**Tablica 4:** Prosječna cijena određenih kategorija goveđih trupova u razdoblju od 2013. do 2020. godine

godina	A mladi bikovi R3	E junice R3	V telad	D krave R3
2013.	26,83	27,73		18,82
2014.	27,03	28,47	34,77	16,84
2015.	26,47	27,78	39,36	17,36
2016.	26,06	27,69	38,27	17,72
2017.	26,24	28,06	37,60	17,70
2018.	26,25	27,92	41,48	18,61
2019.	26,16	26,90	42,14	18,39
2020.	25,20	25,97		17,49

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2020. godini („Zeleno izvješće“)

Stalni rast cijena energenata također se odrazio na porast cijene gnojiva što je utjecalo na cijenu proizvodnje kako voća, povrća, ali se prenio i na proizvođače mesa i mlijeka.

Ukupne količine mlijeka isporučenoj otkupljivačima se kontinuirano smanjuju od 2014. godine.



**Tablica 5:** Isporučene količine mlijeka u razdoblju od 2013. do 2021. godine

Godina	Isporuka mlijeka (kg)	Prosječan broj isporučitelja	Prosječno mlijeka (kg) po isporučitelju	Indeks (2013. =100%)		
				Mlijeko	Isporučitelji	Količine po isporučitelju
2013.	503.851.844	12.639	39.865	100,00	100,00	100,00
2014.	522.694.451	11.092	47.124	103,74	87,76	118,21
2015.	513.406.175	9.948	51.609	101,90	78,71	129,46
2016.	489.645.699	8.371	58.493	97,18	66,23	146,73
2017.	476.773.218	7.026	67.858	94,63	55,59	170,22
2018.	453.458.230	6.193	73.221	90,00	49,00	183,67
2019.	435.606.090	5.473	79.607	86,46	43,30	199,69
2020.	434.220.206	4.750	91.415	86,18	37,58	229,31
	428.665.190	3.768	113.764	85,08	29,81	285,37

Izvor: MP Podaci za 2021. godinu su privremeni

Usporedi li se isporučena količina mlijeka ona je u 2021. godini niža za 14,92 % u odnosu na 2013., dok je broj isporučitelja u istom razdoblju smanjen za 70,18%.

Proizvodni potencijal je bio narušen uslijed cijepljenje protiv kvrgave kože te su proizvođači u uzgoju smanjili broj rasplodnog podmlatka namijenjenog obnovi stada na vlastitom gospodarstvu, a što je zbog već prisutnog poremećaja na tržištu u sektoru mlijeka i mliječnih proizvoda dodatno otežalo položaj proizvođača. Posljedica ovih okolnosti bilo je izlučivanje većeg broj krava zbog čega je znatno narušen proizvodni potencijal u stadima uzgajivača, a isto se odrazilo i na ekonomski gubitak.

Sektor ovčarstva i kozarstva bilježi rast broja ovaca i koza kao i vrijednosti proizvodnje međutim u 2019. vrijednost proizvodnje, u iznosu od 36,7 milijuna eura, je, promatrano u odnosu na prethodnu godinu, smanjena za 2,4 %. U vrijednosti proizvodnje potpore na proizvode i usluge u sektoru ovčarstva i kozarstva čine 18 % te se njihovo smanjenje od 3,2 % negativno odrazilo na vrijednost proizvodnje. RH nema striktnu raspodjelu oblika proizvodnje ovisno o području uzgoja, ekstenzivno pašarenje ali i intenzivni stajski uzgoj domaćih životinja prakticiraju PG i u kontinentu i u priobalju.

Pretežito zbog specifičnih geografskih, klimatskih i pedoloških uvjeta u Jadranskoj Hrvatskoj je nešto naglašeniji sustavi napasivanja domaćih životinja, gdje dominiraju mali preživači (ovce, koze), zatim dijelom uzgoj goveda u sustavu krava-tele i uzgoj kopitara (konji, magarci).

Proizvodnja u Istri, Dalmaciji, otocima te Lici uglavnom se zasniva na uzgoju RH pasmina dalmatinske i ličke pramenke, dok je u Slavoniji, Baranji i dr više zastupljen uzgoj pasmine romanovska.

Kontinentalna RH, Slavonija i Baranja, posjeduju dobar prirodni potencijal za ovčarsku proizvodnju i klimatski uvjeti su povoljni, međutim isto nije u cijelosti iskorišteno.

Povezanost sa specifičnim područjima posebno je izražena kod izvornih pasmina ovaca. Cjelokupna populacija uzgojno valjanih ovaca pasmine paška ovca u 2020. godini<sup>1</sup> uzgajala se na području Ličko-senjske i Zadarske županije, kod pasmine istarska ovca gotovo cjelokupna populacija uzgaja se na području Istarske županije, dok se creska i rapska ovca uzgajala samo na području Primorsko-goranske županije.

Prema podacima iz 2021. u RH je bilo 19.465 PG koja uzgajaju ukupno 606.172 ovce, promatrano uprosječeno PG u „kontinentalnim,, županijama uzgajaju nešto manji broj životinja.

**Tablica 6:** Stanje ovaca i koza starijih od godinu dana u Jedinostvenom registru ovaca i koza na dan 31. prosinac 2021. godine

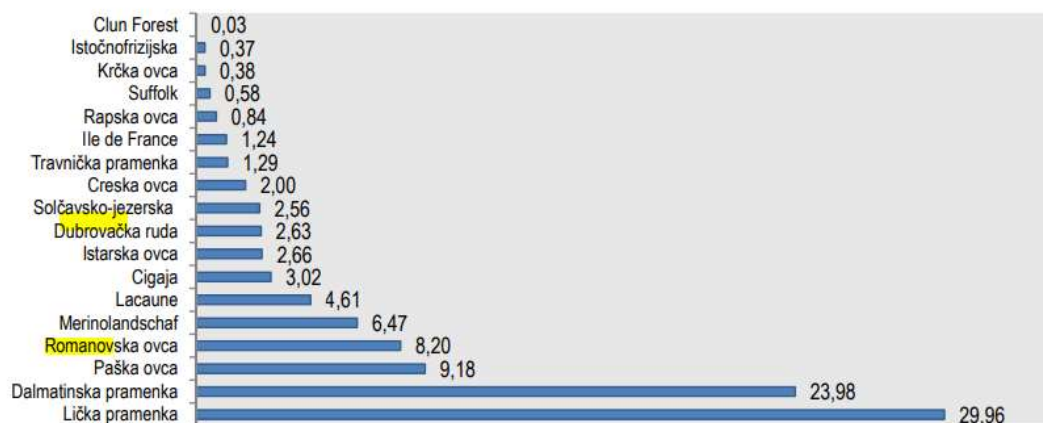
Županija	OVCE		KOZE		prosjeck ovce	prosjeck koze	
	Broj gospodarstava	Broj životinja	Broj gospodarstava	Broj životinja			
e županije kontinentaln tzv	Bjelovarsko-bilogorska	2.322	56.650	239	3.741	24,39707	15,65272
	Brodsko-posavska	578	12.183	124	657	21,07785	5,298387
	Grad Zagreb	90	1.812	81	437	20,13333	5,395062

<sup>1</sup> HAPIH GI 2020.

	Karlovačka	1.380	28.989	221	1.798	21,00652	8,135747
	Koprivničko-križevačka	740	11.589	117	1.726	15,66081	14,75214
	Krapinsko-zagorska	612	6.067	166	708	9,913399	4,26506
	Međimurska	74	908	69	2.670	12,27027	38,69565
	Osječko-baranjska	954	37.619	255	1.580	39,43291	6,196078
	Požeško-slavonska	816	20.099	148	1.078	24,63113	7,283784
	Sisačko-moslavačka	2.211	41.782	309	2.568	18,89733	8,31068
	Varaždinska	297	3.736	147	4.321	12,57912	29,39456
	Virovitičko-podravska	779	22.120	156	1.328	28,39538	8,512821
	Vukovarsko-srijemska	561	18.988	173	1.237	33,8467	7,150289
	Zagrebačka	983	26.635	302	2.311	27,09563	7,652318
	<b>Ukupno</b>	<b>12.397</b>	<b>289.177</b>	<b>2.507</b>	<b>26.160</b>	<b>23,326369</b>	<b>10,434783</b>
tzv. priobalne županije	Dubrovačko-neretvanska	160	5.124	181	2.558	32,025	14,1326
	Istarska	589	15.520	308	3.297	26,34975	10,70455
	Ličko-senjska	1.926	72.643	195	2.328	37,71703	11,93846
	Primorsko-goranska	808	33.654	228	2.028	41,65099	8,894737
	Splitsko-dalmatinska	841	43.681	706	14.546	51,93936	20,6034
	Šibensko-kninska	1.006	51.430	473	7.319	51,12326	15,47357
	Zadarska	1.738	94.943	482	13.636	54,62773	28,29046
	<b>Ukupno</b>	<b>7.068</b>	<b>316.995</b>	<b>2.573</b>	<b>45.712</b>	<b>44,849321</b>	<b>17,766032</b>
	<b>UKUPNO</b>	<b>19.465</b>	<b>606.172</b>	<b>5.080</b>	<b>71.872</b>	<b>31,141639</b>	<b>14,148031</b>

Izvor: MP Jedinstveni registar domaćih životinja

Grafikon 11. Uzgojno valjane ovce prema pasmini, %



Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i HAPIH

Poljoprivrednici specijalizirani za ovčarstvo i kozarstvo su u razdoblju od 2016. do 2019. ostvarili znatno nižu produktivnost od prosječne vrijednosti Europske unije. U 2019. godini neto dodana vrijednost po godišnjoj jedinici rada iznosi 9.249 eura (39 % prosječne neto dodane vrijednosti po godišnjoj jedinici rada za Europsku uniju, odnosno 63 % prosječne neto dodane vrijednosti po godišnjoj jedinici rada za poljoprivrednike specijalizirane za ovčarstvo i kozarstvo na razini Europske unije). Visoki troškovi međufazne potrošnje, koji u razdoblju od 2015. do 2019. godine prosječno čine 64 % ukupne vrijednosti proizvodnje ukazuju na bitnost potpora u stabilizaciji dohotka. Prosječan udio ukupnih potpora osim investicijskih u neto dodanoj vrijednosti u razdoblju od 2015. do 2019. godine iznosi 65 % dok izravna plaćanja čine 38 %.

U sektoru biljne proizvodnje proizvodnja šećerne repe, voća i povrća zahtijevaju dodatnu potporu.

Proizvodnja šećerne repe se smanjuje, a odvija se na oko 1 % ukupne površine korištenog poljoprivrednog zemljišta, a bilježi se stalni pad površina na kojima se proizvodi ova kultura. U razdoblju 2015. do 2019. godine, u skladu s podacima Državnog zavoda za statistiku bilježi se pad površina od 25,24% odnosno sa 15.493 ha u 2015. na 11.583 ha u 2019. godini. U 2019. godini proizvedeno je 709 tisuća tona šećerne repe. Promatrano u odnosu na prethodnu godinu proizvodnja je smanjena za 8,7 %. Značajno smanjenje površina pod šećernom repom bilježimo u 2015. godini (površine pod šećernom repom su promatrano u odnosu na 2014. smanjene za 37 %) pa ako u razmatranje uzmemo proizvodnju u 2019. u odnosu na proizvodnju iz 2014. površine pod šećernom repom smanjene su za 47 % dok je proizvodnja smanjena za 49 %. U 2019. proizvodnja šećerne repe ostvarila je vrijednost u iznosu od 33,4 milijuna eura, a potpore na proizvode i usluge čine 12,1 % vrijednosti proizvodnje.

U Republici Hrvatskoj se tradicionalno prerada šećerne repe odvijala u tri šećerane, da bi se u 2020. godini prerada šećerne repe odvijala u pogonima dvije šećerane, a od 2021. godini prerada se odvija samo u pogonima jedne šećerane. Upravo zbog pada površina zasijanih šećernom repom, preradbeni kapaciteti u Republici Hrvatskoj se zatvaraju, a šećerna repa je nužna sirovina za daljnju opstojnost šećerana.

Proizvođači šećerne repe spadaju u tip poljoprivrednika specijaliziranih za proizvodnju ostalih usjeva na oranicama (osim žitarica, uljarica i proteinskih usjeva) koji ostvaruju produktivnost nižu od prosječne vrijednosti Europske unije. U 2019. godini neto dodana vrijednost po godišnjoj jedinici rada iznosi 18.420 eura (78 % prosječne neto dodane vrijednost po godišnjoj jedinici rada za Europsku uniju, odnosno 67 % prosječne neto dodane vrijednost po godišnjoj jedinici rada za poljoprivrednike specijalizirane za proizvodnju ostalih usjeva na oranicama na razini Europske unije). Troškovi međufazne potrošnje u razdoblju od 2015. do 2019. godine prosječno čine 41 % ukupne vrijednosti proizvodnje, a prosječan udio ukupnih potpora osim investicijskih u neto dodanoj vrijednosti u razdoblju od 2015. do 2019. godine iznosi 24 % dok izravna plaćanja čine 20 %.

Od 2017. godine bilježi se rast površina voćnjaka no ekstremni vremenski uvjeti, posebice u fenofazi pupanja i cvatnje, značajno utječu na proizvodnju. Međutim rast nije prisutan u svim voćnim vrstama, površine pod nasadima jezgričavog, koštičavog i jagodastog voća u stalnom su padu. Vrijednost proizvodnje voća u 2019. iznosi 67,4 milijuna eura i promatrano u odnosu na prethodnu godinu smanjena je za 3,5 %. Potpore na proizvode i usluge u vrijednosti proizvodnje voća čine udio od 11,1 % (u razdoblju od 2015. do 2019. godine potpore su u prosjeku činile 4 % vrijednosti proizvodnje voća).

**Tablica 7:** Površine (ha) intenzivnih nasada

	2016.	2017.	2018.	2019.
Jabuke	5.890	4.838	4.728	4.946
Kruške	933	714	797	858
Breskve i nektarine	1.003	959	864	884
Marelice	278	279	267	264
Višnje	2.461	2.578	2.220	2.171
Trešnje	972	948	724	681
Šljive	4.830	4.364	4.283	4.459
Jagode	367	371	254	254
Mandarine	2.100	2.017	1.910	2.111
Šećerna repa, požnjevena površina	15.493	19.533	14.066	11.583
Povrće ukupno	12.065	11.639	11.875	10.811

Izvor: Državni zavod za statistiku; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

U proteklom 10-godišnjem razdoblju (2013. – 2021.) proizvodnju voća obilježava negativan trend s vrlo izraženim godišnjim oscilacijama. Komparacijom podataka o proizvodnji u tonama voća možemo konstatirati se ona u 2021. (127.688 t) u odnosu na 2013. (248.571 t) smanjila za čak 48,63 % (DZS).

**Tablica 8:** Intenzivna proizvodnja (t) pojedinog voća usporedba 2020/2021

godina	2020.	2021.	usporedba 2020/2021 (%)
Jabuke	63.614	59.687	-6,2
Kruške	3.956	3.336	-15,7
Breskve i nektarine	4.212	2.826	-32,9
Marelice	802	122	-84,7
Trešnje	1.088	574	-47,2
Višnje	6.215	5.590	-10,0
Šljive	11.446	5.201	-54,6
Orasi	382	172	-55,0
Lješnjaci	3.038	1.883	-38,0
Smokve	794	769	-3,1
Jagode	2.626	1.955	-25,5

Izvor: Državni zavod za statistiku; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

Prema podacima DZS-a u 2021. godini kod većine voćnih vrsta bilježi se pad proizvodnje. U odnosu na 2020., u 2021. godini smanjena je proizvodnja šljiva za 6 245 tonu (-54,6%), jabuka, za 3 927 tona (-6,2%), bresaka i nektarina za 1 386 tona (-32,9%), oraha za 210 tona (-55,0%), lješnjaka za 1 155 tone (-38,0%), višanja za 625 tone (-10,0%) i trešanja za 514 tona (-47,2%).

Neposredna blizina trećih zemalja i uvoz velikih količina voća na tržište EU pa tako i Hrvatske dodatno značajno nepovoljno utječe na proizvodnju voća u Hrvatskoj, a potiče trgovinu voćem.

Svi navedeni podaci ukazuju da je proizvodnja voća u Hrvatskoj suočena s nizom problema koji dovode do kontinuiranog smanjivanja proizvedenih količina voća. Uzimajući u obzir okolnosti poremećaja tržišta uzorkovanog COVID-o i ratom u Ukrajini, a osobito uvozom iz trećih zemalja itd.) smatramo da je potrebno dodatno stimulirati financijskim sredstvima radi očuvanja njezine stabilnosti i povećanja proizvedenih količina.

Voćarska proizvodnja osim posjedovanja znanja vještina u samom početku zahtjeva veće inpute te i period od tri, pet ili više godina do ulaska u punu rodnost, na ekonomičnost proizvodnje utječe odabir sorte, navodnjavanje i sama metoda proizvodnje te plasman na tržište. RH proizvodnju karakteriziraju male površine pod sustavima za navodnjavanje, a što dodatno ima negativan utjecaj na prirast.

**Tablica 9:** Usjevi prema vrsti korištene poljoprivredne površine po broju poljoprivrednih gospodarstava i hektara prema NUTS2 regijama

GODINA	2013					2016				
	Ukupno	Manje od 2 ha - 4,9 ha	Od 5 do 19.9 ha	Od 20 do 99.9 ha	100 ha ili više	Ukupno	Manje od 2 ha - 4,69 ha	Od 5 do 19.9 ha	Od 20 do 99.9 ha	100 ha ili više
Usjevi prema vrsti korištene poljoprivredne površine po broju poljoprivrednih gospodarstava i hektara prema NUTS2 regijama										
Poljoprivredno gospodarstvo										
Korištena poljoprivredna površina	157.100	108.920	37.300	9.520	1.350	132.670	91.650	29.550	9.860	1.620

<b>Trajni nasadi</b>	127.350	91.330	29.210	6.270	540	74.780	57.600	14.130	2.740	310
<b>Voće, bobičasto i orašasto voće (isključujući citruse, grožđe i jagode)</b>	105.940	73.780	26.260	5.440	460	42.480	31.390	8.980	1.900	200
<b>Bobičasto voće (isključujući jagode)</b>	10.460	7.940	2.100	390	30	2.650	2.090	490	70	10
<b>Orašasto voće</b>	70.580	48.770	18.190	3.440	170	11.710	8.510	2.620	500	80
<b>Citrusi</b>	7.630	7.330	270	:	:	3.370	3.260	100	20	0

<b>GODINA</b>	<b>2013</b>					<b>2016</b>				
<b>Usjevi prema vrsti korištene poljoprivredne površine po broju poljoprivrednih gospodarstava i hektara prema NUTS2 regijama</b>	<b>Ukupno</b>	<b>Manje od 2 ha - 4,9 ha</b>	<b>Od 5 do 19,9 ha</b>	<b>Od 20 do 99,9 ha</b>	<b>100 ha ili više</b>	<b>Ukupno</b>	<b>Manje od 2 ha - 4,69 ha</b>	<b>Od 5 do 19,9 ha</b>	<b>Od 20 do 99,9 ha</b>	<b>100 ha ili više</b>
<b>Hektari</b>										
<b>Korištena poljoprivredna površina</b>	1.571.200	210.560	346.510	384.790	629.350	1.562.980	178.670	267.240	442.230	674.850
<b>Trajni nasadi</b>	72.940	38.900	17.310	8.530	8.190	71.960	37.510	16.830	9.460	8.170
<b>Voće, bobičasto i orašasto voće (isključujući citruse, grožđe i jagode)</b>	27.350	11.770	8.130	4.440	3.020	27.780	11.660	7.600	5.310	3.220
<b>Bobičasto voće (isključujući jagode)</b>	610	410	160	:	10	1.090	770	240	60	20
<b>Orašasto voće</b>	6.930	2.860	2.080	1.400	600	9.550	3.390	2.630	2.350	1.170
<b>Citrusi</b>	2.250	2.220	:	:	:	2.150	1.840	270	40	0

<b>GODINA</b>	<b>2013</b>					<b>2016</b>				
<b>Navodnjavanje poljoprivrednih gospodarstava</b>	<b>Ukupno</b>	<b>Manje od 2 ha - 4,9 ha</b>	<b>Od 5 do 19,9 ha</b>	<b>Od 20 do 99,9 ha</b>	<b>100 ha ili više</b>	<b>Ukupno</b>	<b>Manje od 2 ha - 4,9 ha</b>	<b>Od 5 do 19,9 ha</b>	<b>Od 20 do 99,9 ha</b>	<b>100 ha ili više</b>
<b>Hektari</b>										
<b>Hrvatska</b>	25.870	6.940	4.600	4.890	9.440	29.680	6.140	4.720	4.090	14.730

Izvor: Eurostat

Dotadne probleme u suvremenom voćarstvu u RH predstavlja nedostatak skladišnih kapaciteta te proizvodnja koju karakterizira nedostatak sustava zaštite od tuče, mraza, navodnjavanje.

Poljoprivrednici specijalizirani za voćarstvo ostvaruju manju produktivnost od prosječne vrijednosti za Republiku Hrvatsku (osim u 2017.) te znatno nižu od prosječne vrijednosti Europske unije. U 2019. godini neto dodana vrijednost po godišnjoj jedinici rada iznosi 7.500 eura (32 % prosječne neto dodane vrijednost po godišnjoj jedinici rada za Europsku uniju, odnosno 37 % prosječne neto dodane vrijednost po godišnjoj

jedinici rada za poljoprivrednike specijalizirane za voćarstvo na razini Europske unije). Troškovi međufazne potrošnje u razdoblju od 2015. do 2019. godine prosječno čine 39 % ukupne vrijednosti proizvodnje no sektor voćarstva bilježi i visoke troškove amortizacije koji prosječno, u razdoblju od 2015. do 2019., čine 40 % bruto dohotka poljoprivrednika te su za stabilizaciju dohotka ovom tipu proizvodnje itekako važne potpore. Prosječan udio ukupnih potpora osim investicijskih u neto dodanoj vrijednosti u razdoblju od 2015. do 2019. godine iznosi 56 % dok izravna plaćanja čine 18 %.

Za proizvodnju povrća koristi se manje od 1 % ukupno korištenog poljoprivrednog zemljišta, a na samu proizvodnju značajno utječu vremenski uvjeti.

**Tablica 10:** Usjevi prema vrsti korištene poljoprivredne površine po broju poljoprivrednih gospodarstava i hektara prema NUTS2 regijama

GODINA	2013					2016				
	Ukupno	Manje od 2 ha - 4,9 ha	Od 5 do 19,9 ha	Od 20 do 99,9 ha	100 ha ili više	Ukupno	Manje od 2 ha - 4,9 ha	Od 5 do 19,9 ha	Od 20 do 99,9 ha	100 ha ili više
<b>Usjevi prema vrsti korištene poljoprivredne površine po broju poljoprivrednih gospodarstava i hektara prema NUTS2 regijama</b>										
Korištena poljoprivredna površina	157.100	108.920	37.300	9.520	1.350	132.670	91.650	29.550	9.860	1.620
Svježe povrće (uključujući dinje) i jagode	14.130	10.440	2.990	630	80	15.300	11.090	3.400	700	100
Svježe povrće (uključujući dinje) i jagode – na otvorenom	13.260	9.720	2.860	600	80	14.580	10.520	3.280	690	100
Svježe povrće (uključujući dinje) i jagode uzgajane u plodoredu s ne-hortikulturnim usjevima (na otvorenom)	6.160	3.890	1.830	410	40	8.200	5.620	2.070	450	70
Svježe povrće (uključujući dinje) i jagode uzgajane u plodoredu s hortikulturnim usjevima (uzgoj za tržište)	7.410	6.010	1.150	210	40	7.550	5.880	1.370	270	30
Svježe povrće (uključujući dinje) i jagode – u stakleniku ili visokom zaštićenom prostoru	2.320	1.830	410	70	10	2.360	1.770	520	70	10

GODINA	2013					2016				
	Ukupno	Manje od 2 ha - 4,9 ha	Od 5 do 19,9 ha	Od 20 do 99,9 ha	100 ha ili više	Ukupno	manje od 2 ha - 4,9 ha	Od 5 do 19,9 ha	Od 20 do 99,9 ha	100 ha ili više
<b>Usjevi prema vrsti korištene poljoprivredne površine po broju poljoprivrednih gospodarstava i hektara prema NUTS2 regijama</b>										
Korištena poljoprivredna površina	1.571.200	210.560	346.510	384.790	629.350	1.562.980	178.670	267.240	442.230	674.850
Svježe povrće (uključujući dinje) i jagode	8.570	3.260	2.690	1.300	1.320	10.570	2.960	3.910	1.930	1.760

Svježe povrće (uključujući dinje) i jagode – na otvorenom	8.130	2.960	2.610	1.270	1.300	10.070	2.710	3.730	1.890	1.750
Svježe povrće (uključujući dinje) i jagode uzgajane u plodoredu s nehortikulturnim usjevima (na otvorenom)	5.840	1.480	2.020	1.060	1.260	7.280	1.600	2.680	1.460	1.530
Svježe povrće (uključujući dinje) i jagode uzgajane u plodoredu s hortikulturnim usjevima (uzgoj za tržište)	2.300	1.480	580	210	30	2.790	1.110	1.060	420	210
Svježe povrće (uključujući dinje) i jagode – u stakleniku ili visokom zaštićenom prostoru	440	300	70	:	20	500	250	180	40	10

Izvor: Eurostat

Površine pod povrtnim kulturama bilježe stalni pad, u razdoblju 2015. do 2019. godine, u skladu s podacima Državnog zavoda za statistiku, površine pod povrtnim kulturama smanjene su za 10,39 %, odnosno sa 12.065,00 na 10.811,00 ha. Vrijednost proizvodnje povrća u 2019. iznosi 150,9 milijuna eura i promatrano u odnosu na prethodnu godinu povećana je za 66,8 %. Potpore na proizvode i usluge u vrijednosti proizvodnje povrća čine udio od 1,1 % (u razdoblju od 2015. do 2019. godine potpore su u prosjeku činile 0,9 % vrijednosti proizvodnje povrća).

Poljoprivrednici specijalizirani za povrtlarstvo i cvjećarstvo ostvaruju nižu produktivnost od prosječne vrijednosti Europske unije. U 2019. godini neto dodana vrijednost po godišnjoj jedinici rada iznosi 17.194 eura (73 % prosječne neto dodane vrijednost po godišnjoj jedinici rada za Europsku uniju, odnosno 58 % prosječne neto dodane vrijednost po godišnjoj jedinici rada za poljoprivrednike specijalizirane za povrtlarstvo i cvjećarstvo na razini Europske unije). Troškovi međufazne potrošnje u razdoblju od 2015. do 2019. godine prosječno čine 33 % no ovaj sektor karakterizira visoka varijabilnost vrijednosti proizvodnje te je za stabilizaciju dohotka bitno osigurati potpore. Prosječan udio ukupnih potpora osim investicijskih u neto dodanoj vrijednosti u razdoblju od 2015. do 2019. godine iznosi 5 % dok izravna plaćanja čine 3 %.

U 2020. godini masline su uzgajane na 20.282 ha, a ukupno je proizvedeno 33.230 t ploda masline te 40.278 hl maslinovog ulja.

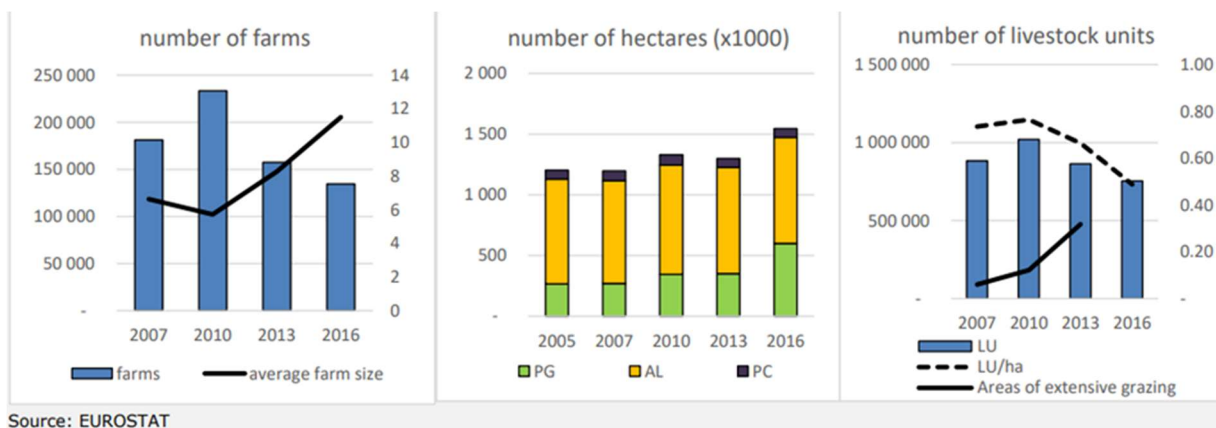
U odnosu na prethodno petogodišnje razdoblje od 2015. do 2019. godine, u 2020. godini zamjetan je rast površina pod maslinama za 8,7%, rast proizvodnje ploda masline za 10,8%, uz prinos jednak prosjeku te rast proizvodnje maslinovog ulja za 6,9%.

Uz trend povećanja proizvodnje ploda masline i maslinovog ulja, hrvatsko maslinovo ulje dokazuje važan gospodarski potencijal u poljoprivrednoj proizvodnji mediteranske Hrvatske, uz znatno poboljšanje kakvoće.

## ***W2: Značajan pad veličine površina, ekonomske veličine i standardne (veličine) proizvodnje za mala i srednja poljoprivredna gospodarstva***

Promatrajući od 2007. godine Republika Hrvatska bilježi stalni pad u broju PG. Ukupan broj PG smanjio se u razdoblju 2007. i 2016. u Hrvatskoj sa oko 181 250 na 134 500 poljoprivrednih gospodarstava.

**Grafikon 12:** Broj poljoprivrednih gospodarstava (C.12), korištena poljoprivredna površina (C.17), uvjetna grla (C.23)



Izvor: DG AGRI - EUROSTAT

Prosječna veličina poljoprivrednog gospodarstva povećala se sa 7 na 11 hektara, dok je ukupna poljoprivredna površina povećana s 1,21 milijuna hektara u 2005. na 1,55 milijuna hektara u 2016. povećanje poljoprivredne površine posebno je vidljivo na trajnim travnjacima (razlog rasta je promjena metodologije, u obuhvat su ušle i zajednički korištene površine livada i pašnjaka).

Mala i srednja poljoprivredna gospodarstva u Hrvatskoj su pod velikim pritiskom prilagodbe promjenama, dok se za velika poljoprivredna gospodarstva može tvrditi suprotno.

Između 2013. i 2016. broj poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj smanjio se za gotovo 15%, dok je standardni ekonomski rezultat u nominalnom iznosu ostao isti. Broj poljoprivrednih gospodarstava s površinom do 30 ha naglo se smanjivao, dok se broj poljoprivrednih gospodarstava većih od 30 ha povećavao. Standardni ekonomski rezultat značajno je pao za sve vrste poljoprivrednih gospodarstava od 2 do 50 hektara. Proizvodnja je ostala konstantna za poljoprivredna gospodarstva s manje od 2 ha i znatno se povećala za gospodarstva veća od 50 ha. Standardni ekonomski rezultat po poljoprivrednom gospodarstvu povećan je, osim za poljoprivredna gospodarstva koja imaju površinu između 20 i 50 ha ovaj je trend nastao zbog činjenice da se broj poljoprivrednih gospodarstava smanjio brže od standardnog ekonomskog rezultata za većinu razreda veličine površina.

**Tablica 11:** Broj poljoprivrednih gospodarstava po veličini površine, 2013. i 2016. (C.12)

Veličina površine	2013.	2016.	% promjene
<b>Ukupno</b>	157.440	134.450	-14,6
<b>Do 2 ha</b>	61.040	52.600	-13,8
<b>2-4,9 ha</b>	48.230	40.840	-15,3
<b>5-9,9 ha</b>	24.690	20.070	-18,7
<b>10-19,9 ha</b>	12.610	9.460	-25,0
<b>20-29,9 ha</b>	3880	3.170	-18,3
<b>30-49,9 ha</b>	3.040	3.160	3,9
<b>50-99,9 ha</b>	2.620	3.540	35,1
<b>Iznad 100 ha</b>	1.350	1.630	20,7

Izvor: DG AGRI - EUROSTAT

**Tablica 12:** Poljoprivredna gospodarstva po veličini površine, standardni ekonomski rezultat u EUR, 2013. i 2016.

Veličina površine	2013.	2016.	% promjene
<b>Ukupno PG</b>	2.029.135.280	2.034.939.130	0,3
<b>Do 2 ha</b>	248.057.710	247.040.620	-0,4
<b>2-4,9 ha</b>	273.869.330	240.997.160	-12,0
<b>5-9,9 ha</b>	274.891.240	241.288.370	-12,2
<b>10-19,9 ha</b>	282.943.050	219.064.230	-22,6
<b>20-29,9 ha</b>	146.542.900	112.995.260	-22,9
<b>30-49,9 ha</b>	178.719.870	156.303.840	-12,5



50-99,9 ha	196.848.180	275.269.920	39,8
Iznad 100 ha	427.263.010	541.979.740	26,8

Izvor: DG AGRI - EUROSTAT

Broj poljoprivrednih gospodarstava s ekonomskom veličinom do 100.000 EUR također je značajno smanjen, iako je pad bio značajno manji za srednje velika poljoprivredna gospodarstva veličine između 25.000 i 100.000 EUR. U pogledu standardnog ekonomskog rezultata, trend je bio sličan onome koji je povezan s brojem poljoprivrednih gospodarstava. Kao i u slučaju razreda veličina površina, standardni ekonomski rezultat po poljoprivrednom gospodarstvu povećao se za poljoprivredne gospodarske razrede koji su zabilježili pad i broja gospodarstava i standardnog ekonomskog rezultata jer se broj poljoprivrednih gospodarstava smanjio brže od standardnog ekonomskog rezultata za ove razrede ekonomske veličine. Izuzetak su bila poljoprivredna gospodarstva veća od 100.000 EUR jer se za te razrede broj gospodarstava razvijao pozitivnije od njihovog standardnog ekonomskog rezultata.

**Tablica 13:** Poljoprivredna gospodarstva po veličini površine, standardni ekonomski rezultat po gospodarstvu (EUR), 2013. i 2016.

Veličina površine	2013	2016	% promjene
<b>Ukupno PG</b>	12.888	15.135	17,4
<b>Do 2 ha</b>	4.064	4.697	15,6
<b>2-4,9 ha</b>	5.678	5.901	3,9
<b>5-9,9 ha</b>	11.134	12.022	8,0
<b>10-19,9 ha</b>	22.438	23.157	3,2
<b>20-29,9 ha</b>	37.769	35.645	-5,6
<b>30-49,9 ha</b>	58.789	49.463	-15,9
<b>50-99,9 ha</b>	75.133	77.760	3,5
<b>Iznad 100 ha</b>	316.491	332.503	5,1

Izvor: DG AGRI - EUROSTAT

**Tablica 14:** Poljoprivredna gospodarstva po ekonomskoj veličini, broj poljoprivrednih gospodarstava; 2013. i 2016.

Ekonomska veličina	2013.	2016.	% promjene
<b>&lt;2000 EUR</b>	39630	29.970	-24,4
<b>2-8 000 EUR</b>	69740	62.730	-10,1
<b>8-25 000 EUR</b>	33410	27.800	-16,8
<b>25-50 000 EUR</b>	8820	8.100	-8,2
<b>50-100 000 EUR</b>	3840	3.610	-6,0
<b>100-500 000 EUR</b>	1820	1.480+560	12
<b>Iznad 500 000 EUR</b>	180	210	16,7

Izvor: DG AGRI - EUROSTAT

**Tablica 15:** Poljoprivredna gospodarstva po ekonomskoj veličini, standardni ekonomski rezultat (EUR), 2013. i 2016.

Ekonomska veličina	2013.	2016.	% promjene
<b>&lt;2 000 EUR</b>	44.625.760	35.421.610	-20,6
<b>2-8 000 EUR</b>	295.202.350	268.758.150	-9,0
<b>8-25 000 EUR</b>	449.137.960	378.805.500	-15,7
<b>25-50 000 EUR</b>	304.953.090	295.535.640	-3,1
<b>50-100 000 EUR</b>	259.016.980	250.867.520	-3,1
<b>100-500 000 EUR</b>	308.197.900	217.432.360+	33,82
<b>Iznad 500 000 EUR</b>	368.001.250	195.012.740	6,8

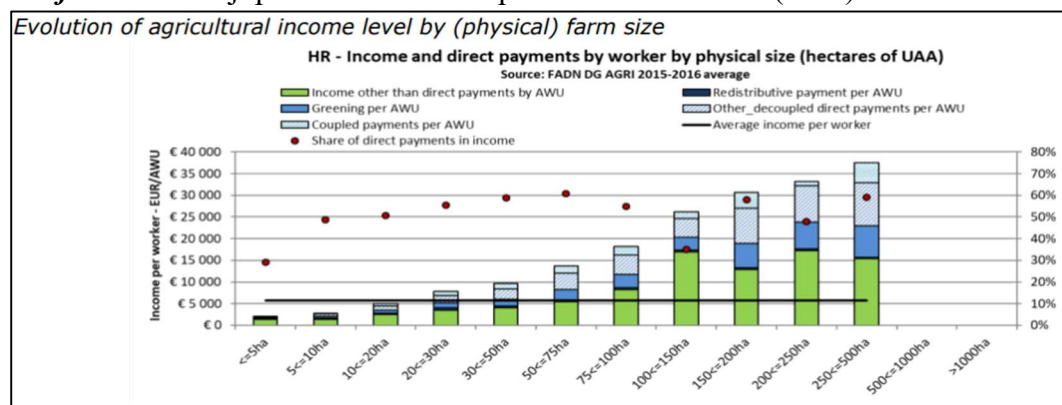
Izvor: DG AGRI - EUROSTAT

**Tablica 16:** Poljoprivredna gospodarstva po ekonomskoj veličini, standardni ekonomski rezultat po poljoprivrednom gospodarstvu (EUR), 2013. i 2016.

Ekonomska veličina	2013	2016	% promjene
<2 000 EUR	1.126	1.182	5,0
2-8 000 EUR	4.233	4.284	1,2
8-25 000 EUR	13.443	13.626	1,4
25-50 000 EUR	34.575	36.486	5,5
50-100 000 EUR	67.452	69.492	3,0
100-500 000 EUR	169.340	146.914	-13,2
Iznad 500 000 EUR	2.044.451	1.871.932	-8,4

Izvor: DG AGRI - EUROSTAT

**Grafikon 13:** Poljoprivredni dohodak prema veličini farme (C.27)



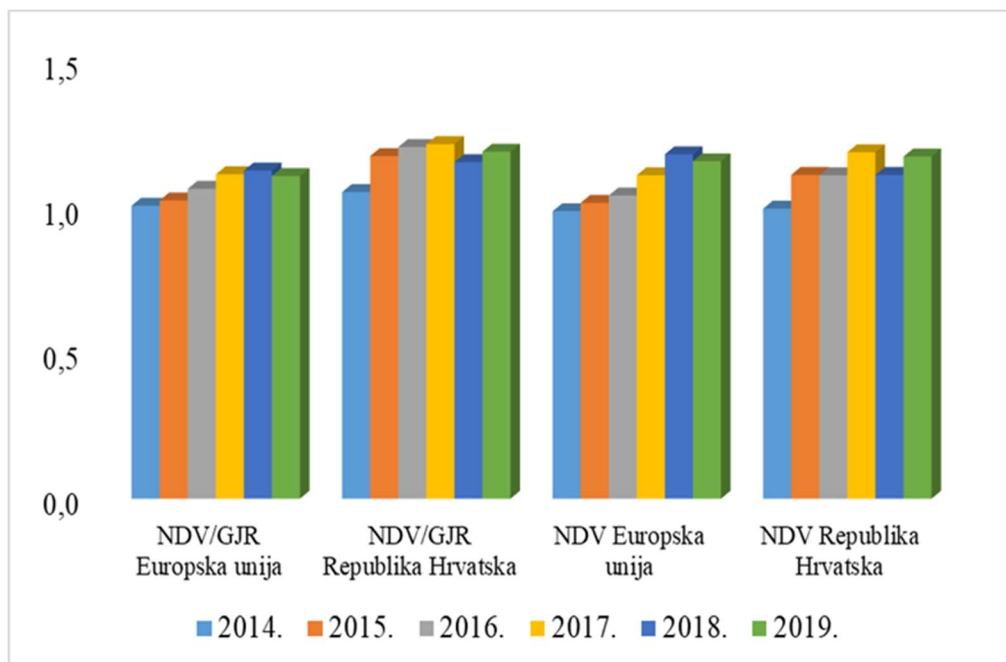
Izvor: Analytical factsheet

**W3: Razmjerno velika varijabilnost dohotka poljoprivrednih gospodarstava**

U razdoblju od 2015. do 2017. godine varijabilnost dohotka hrvatskih poljoprivrednika veća je od prosječne varijabilnosti dohotka poljoprivrednika na razini Europske unije.

U 2019. godini varijabilnost dohotka za Republiku Hrvatsku iskazana neto dodanom vrijednošću iznosi 1,18, a iskazana neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada iznosi 1,20 dok na razini Europske unije varijabilnost dohotka iskazana neto dodanom vrijednošću iznosi 1,16, a iskazana neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada iznosi 1,11.

**Grafikon 14.** Varijabilnost dohotka poljoprivrednika (RPI.02)



**Izvor:** FADN

Poljoprivrednici razreda ekonomske veličine od 2.000 do 7.999,99 eura u razdoblju od 2015. do 2018. bilježe veću varijabilnost dohotka od prosječne varijabilnosti za Republiku Hrvatsku. U 2019. varijabilnost iskazana neto dodanom vrijednošću iznosi 1,17, a iskazana neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada 1,20. Poljoprivrednici razreda ekonomske veličine od 8.000 do 24.999,99 eura u 2016. i 2017. bilježe veću varijabilnost dohotka od prosječne varijabilnosti za Republiku Hrvatsku. U 2019. varijabilnost iskazana neto dodanom vrijednošću iznosi 1,04, a iskazana neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada 1,08.

Poljoprivrednici razreda ekonomske veličine od 25.000 do 49.999,99 eura u 2015. i 2017. bilježe veću varijabilnost dohotka od prosječne varijabilnosti za Republiku Hrvatsku (mjereno neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada veća varijabilnost dohotka od prosjeka Republike Hrvatske zabilježena je u 2017.). U 2019. varijabilnost iskazana neto dodanom vrijednošću iznosi 1,06, a iskazana neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada 1,14.

Poljoprivrednici razreda ekonomske veličine od 50.000 do 99.999,99 eura u 2017., 2018. i 2019. bilježe veću varijabilnost dohotka od prosječne varijabilnosti za Republiku Hrvatsku. U 2019. varijabilnost iskazana neto dodanom vrijednošću iznosi 1,25, a iskazana neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada 1,35.

Poljoprivrednici razreda ekonomske veličine od 100.000 do 499.999,99 eura u 2018. bilježe veću varijabilnost dohotka od prosječne varijabilnosti za Republiku Hrvatsku (mjereno neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada veća varijabilnost dohotka od prosjeka Republike Hrvatske zabilježena je u 2016. i 2018. godini). U 2019. varijabilnost iskazana neto dodanom vrijednošću iznosi 1,05, a iskazana neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada 1,10.

Poljoprivrednici razreda ekonomske veličine veće od 500.000 eura samo u 2019. godini za dohodak iskazan neto dodanom vrijednošću bilježe veću varijabilnost od prosječne varijabilnosti za Republiku Hrvatsku. Međutim za dohodak iskazan neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada veću varijabilnost od prosjeka Republike Hrvatske bilježi u 2016. i 2018. godini. U 2019. varijabilnost iskazana neto dodanom vrijednošću iznosi 2,03, a iskazana neto dodanom vrijednošću po godišnjoj jedinici rada 0,85.

#### **W4: Mala pokrivenost poljoprivrede shemama osiguranja rizika**

Politika upravljanja rizicima u poljoprivredi u Hrvatskoj koncipirana je na način da pokriva gubitke godišnje proizvodnje korisnika za jedan ili više rizika poput nepovoljnih klimatskih uvjeta, bolesti životinja, bolesti bilja, ekoloških incidenata i gubitka kvalitete proizvoda.

U Hrvatskoj trenutno postoje četiri mjere za promicanje upravljanja rizicima u poljoprivredi:

- Mjera 17 Programa ruralnog razvoja (PRR) osigurava potporu u visini 70% premije za osiguranje poljoprivredne proizvodnje. Za ovu mjeru predviđeno je 43-44 milijuna eura za sedmogodišnje razdoblje 2014.-2020. Naglašavamo da se ova mjera provodi od 2016. godine.

- Mjera 5 bavi se obnovom uništenog poljoprivrednog potencijala od katastrofalnih događaja i prirodnih katastrofa. Za provođenje ove mjere predviđeno je 30 milijuna eura za sedmogodišnje razdoblje 2014.-2020. Uništenje poljoprivrednog potencijala mora biti veće od 30 % da bi projekt obnove bio prihvatljiv za sufinanciranje iz PRR-a. Za sufinanciranje su prihvatljivi projekti obnove poljoprivrednog zemljišta, višegodišnjih nasada/bilja, plastenika, staklenika, opreme, poljoprivredne mehanizacije, poljoprivrednih gospodarskih zgrada i nabave domaćih životinja. Nadoknada dobiti ili dohotka zbog gubitaka uroda ili prinosa nije prihvatljiva.

- Mjera 4 (684 milijuna eura) i mjera 6 (263 milijuna eura) usredotočene su na smanjenje rizika putem ulaganja u imovinu i povećanje produktivnosti.

- Uklanjanje posljedica prirodnih nepogoda uređeno je Zakonom o ublažavanju i uklanjanju posljedica prirodnih nepogoda („Narodne novine“, broj 16/2019). Jedinice regionalne samouprave donose odluku o proglašenju prirodne nepogode na prijedlog jedinica lokalne samouprave. Uvjeti koje je potrebno ispuniti da se proglasi prirodna nepogoda su propisani Zakonom. Sredstva iz Državnog proračuna Republike Hrvatske se koriste za nadoknadu ekonomskih gubitaka zbog gubitaka uroda ili prinosa poljoprivrednicima na područjima koja su bila pogođena prirodnim nepogodama. Iz Državnog proračuna se izdvaja 20 milijuna kuna godišnje. Stvarni gubici u poljoprivredi nakon prirodnih nepogoda premašuju raspoloživa sredstava za naknadu štete.

Glavni instrument za upravljanje rizicima u poljoprivredi je mjera 17 PRR-a. Njena primjena započela je 2016. godine i maksimalni iznos potpore je 75.000 EUR godišnje po korisniku, s intenzitetom potpore do 70% prihvatljive premije osiguranja. Za provedbu mjere 85% proračuna dolazi iz EPFRR-a, a 15% iz Državnog proračuna Republike Hrvatske. Kako bi se povećao interes poljoprivrednika za osiguravanje vlastite proizvodnje i smanjenje štete koje uzrokuju nepovoljne vremenske prilike i klimatske promjene, u provedbu mjere su u 2018. godini uvedena značajna pojednostavljenja. Najvažnija od njih je odredba da korisnik plaća društvu za osiguranje samo 30% premije osiguranja, dok 70% troška plaća Agencija za plaćanja na račun društva za osiguranje, čime se zatvara financijska obaveza korisnika. Drugi važan element bio je smanjenje praga gubitka u poljoprivrednoj proizvodnji na 20% poljoprivredne proizvodnje, što je ovu vrstu osiguranja učinilo privlačnijom, budući da je jedan od glavnih razloga što poljoprivrednici nisu sklapali ugovore o ovoj vrsti osiguranja bio početni prag gubitka od 30%. Kao rezultat ovog pojednostavljenja postignuto je značajno povećanje premija osiguranja i broja ugovora o osiguranju, a u 2019. godini zaprimljeno je 9.347 zahtjeva sa traženom potporom od 118,9 milijuna kuna (približno 15,85 mil. eura<sup>2</sup>).

Poljoprivredno osiguranje pokriva većinu kultura kao što su žitarice, hortikultura, masline itd. (50% ukupne premije osiguranja); obuhvaća i stoku (20% ukupne premije osiguranja) i uzgoj ribe (30% ukupne premije osiguranja). Ukupno ugovorena godišnja premija osiguranja iznosi oko 250 milijuna kuna (približno 33,3 milijuna eura<sup>3</sup>) (usjevi, stoka i ribarstvo). Glavni proizvodi osiguranja usmjereni su na posebne, imenovane, prirodne opasnosti (rizike): oluja, tuča, požar i oluja (85% ugovorenih polica osiguranja); proljetni mraz (10% ugovorenih polica); gubitak kvalitete proizvoda zbog prirodne opasnosti (ne zbog upravljanja poljoprivrednim gospodarstvom).

Osiguranje od rizika suše je postalo dostupno tijekom 2019. i 2020. godine, ali ugovaranje ove vrste osiguranja još nije moguće za sve kulture. Većina poljoprivrednika nema postavljene sustave za navodnjavanje, pa je gubitke povezane s nedostatkom vlage u tlu teško izbjeći. Osiguranje životinja je moguće ugovoriti samo za slučaj bolesti, a definiran je poseban popis bolesti životinja pokrivenih osiguranjem. Uzgajališta ribe osigurana su od bolesti i nepovoljnih klimatskih prilika (oluje). Najveći broj poljoprivrednih osiguranja ugovoren je u područjima sjeverno od Zagreba i Slavonije, dok je zastupljenost poljoprivrednog osiguranja slabija na području Dalmacije.

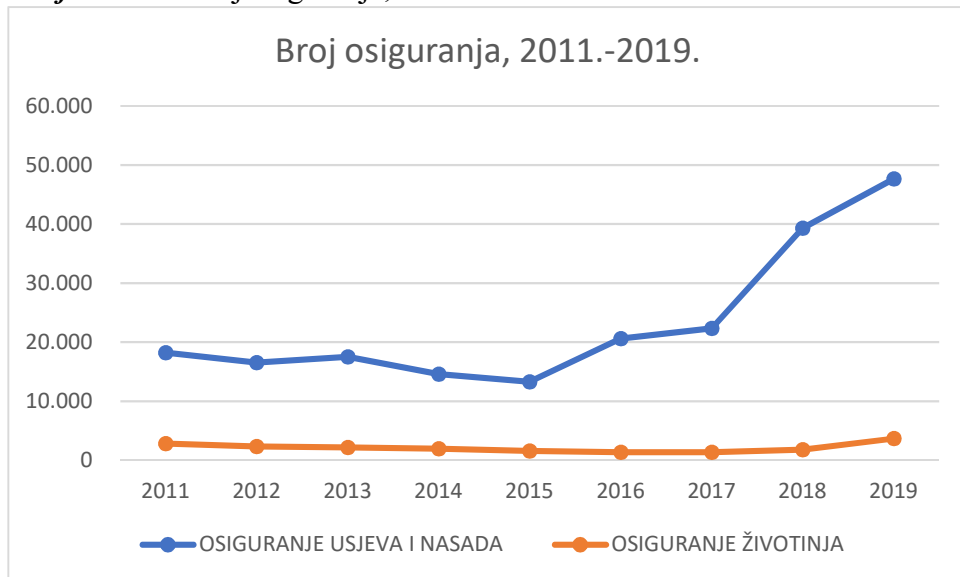
---

<sup>2</sup> Korišten je tečaj 7,5

<sup>3</sup> IBID

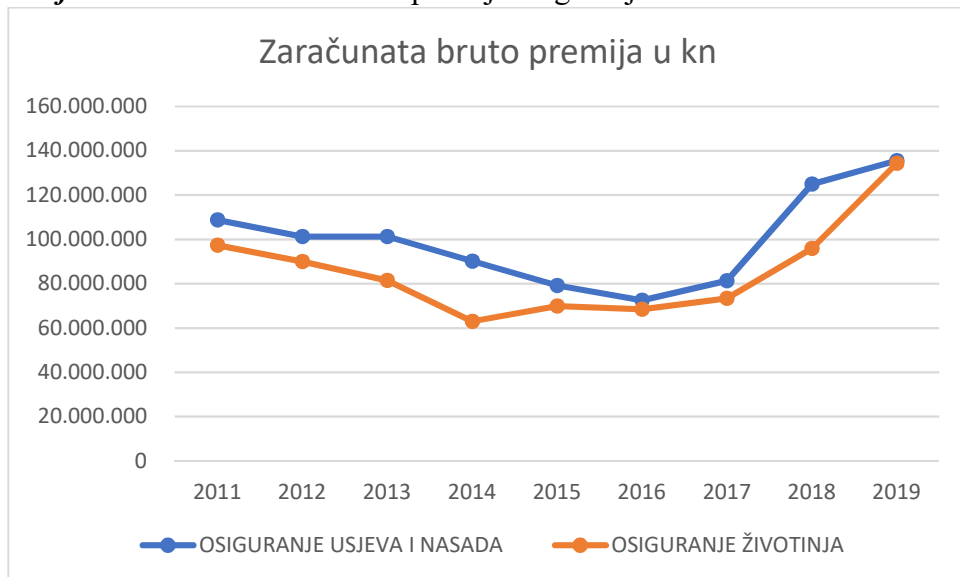
Do 2014. godine na osiguranja u poljoprivredi uvelike je utjecala ekonomska recesija. Prema podacima Hrvatskog ureda za osiguranje, pad broja osiguranja i bruto naplaćenih premija bio je očit do 2015. godine; od tada dolazi do postupnog porasta koji je postao značajniji u razdoblju 2017.-2019. Ovo povećanje bilo je izravno povezano s mjerom 17 PRR-a i uglavnom je bilo za osiguranje usjeva i nasada.

**Grafikon 15:** Broj osiguranja, 2011.-2019.



Izvor: Hrvatski ured za osiguranje, obrada MP

**Grafikon 16:** Zaračunata bruto premija osiguranja



Izvor: Hrvatski ured za osiguranje, obrada MP

Prema podacima Hrvatskog ureda za osiguranje na tržištu osiguranja u RH posluje 15 društava za osiguranje registriranih u RH. Od toga se pet društava bavi ugovaranjem poljoprivrednih osiguranja, a na tržištu posluje i jedna podružnica društva za osiguranje iz države članice EU koja se bavi isključivo ugovaranjem poljoprivrednih osiguranja. Iako su ministarstvo poljoprivrede i društva za osiguranje provodila medijske kampanje kojima je cilj bio podizanje svijesti o potrebi osiguranja poljoprivredne proizvodnje, broj poljoprivrednika koji ugovaraju osiguranje je nizak, i u pravilu, osiguranje ugovaraju veliki poljoprivrednici, proizvođači stoke i veća uzgajališta ribe. Mali poljoprivrednici rjeđe ugovaraju osiguranje i manje su svjesni pogodnosti osiguranja proizvodnje. U novom programskom razdoblju potrebno je pojačati aktivnosti na promociji osiguranja kao instrumenta upravljanja rizikom u poljoprivrednoj proizvodnji te s društvima za osiguranje pokrenuti raspravu o načinu određivanja cijena osiguranja i uvjeta osiguranja za male poljoprivrednike kako bi proizvodi osiguranja postali dostupniji malim poljoprivrednicima. Banke ne

zahtijevaju osiguranje poljoprivredne proizvodnje za klijente u poljoprivredi i vrlo mali broj klijenata ugovara osiguranje putem banaka.

Kada je riječ o rizicima od prirodnih katastrofa ili katastrofalnih događaja, sredstva iz Državnog proračuna Republike Hrvatske se koriste za nadoknadu ekonomskih gubitaka zbog gubitaka uroda ili prinosa poljoprivrednicima na područjima koja su bila pogođena prirodnim nepogodama. Iznosi predviđeni Državnim proračunom za nadoknadu gubitaka od prirodnih nepogoda često nisu dovoljni. Na primjer, u 2018. su gubici zbog katastrofalnih prirodnih događaja dosegli milijardu kuna, dok je Državnim proračunom za te namjene bilo predviđeno samo 20 milijuna kuna. Ministarstvo financija je izmijenilo zakon koji uređuje područje ublažavanja i uklanjanja posljedica nastalih u prirodnim nepogodama i pokušava potaknuti ljude na korištenje komercijalnog osiguranja.

Konačno, agroklimatski informacijski sustavi i mape rizika ne koriste se u dovoljnoj mjeri i stoga potpora za osiguranje nije uvijek usmjerena u područja na kojima je najpotrebnija.

### **W5: Ograničenja u održivom gospodarenju šumama**

Od 2018. godine u RH je započela implementacija planova upravljanja ekološkom mrežom NATURA 2000. Implementacijom navedenih planova te zbog usklađivanja Zakona o zaštiti prirode (ZZP) s pravnom stečevinom Europske Unije, a naročito implementacijom Uredbe o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže, primjenom Nacionalne klasifikacije staništa i ostalih uvjeta zaštite prirode koji proizlaze iz ZZP-a, postavljaju se značajna ograničenja za održivo gospodarenje šumama kao što su negativan utjecaj na prirodnu obnovu šuma, poremećaj normalnog razmjera dobnih razreda u jednodobnim šumama, poremećaj normalnog razmjera debljinskih razreda u prebornim šumama, smanjenje dostupne drvene sirovine za 30% na godišnjoj razini i dr. (podaci proizlaze iz znanstvenog rada „Assessment of possible leakage effects of implementing EU COM proposals for the EU Biodiversity Strategy on forestry and forests in non-EU countries“).

Ograničenja gospodarenja šumama proizašlih iz ZZP-a je smanjenje dostupnosti drvene sirovine koje za posljedicu imaju značajno smanjenje broja radnih mjesta u ruralnim područjima te direktno smanjenje prihoda od prodaje drva te se na taj način, negativnim utjecajem na gospodarsku i socijalnu sastavnicu održivog gospodarenja šumama, smanjuje potencijal provedbe gospodarenja koje je u prošlosti omogućio očuvanje bogatstva šumskih ekosustava. Osim gubitka prihoda, zbog smanjenja dostupnosti drvene sirove od 30% očekuje se značajna pad broja poslovnih subjekata i broja zaposlenih u sektoru drvene industrije koja se prvenstveno nalazi u ruralnim područjima te zapošljava stanovništvo ruralnih krajeva (6.000 radnih mjesta manje u sektoru drvene industrije).

Osim ograničenja koja proizlaze iz ZZP-a, 30% ukupne površine šuma su zaštitne šume u kojima je normalno gospodarenje onemogućeno zbog različitih reljefnih ograničenja. Takve šume su često nedostupne te u njima nije moguće ili je financijski neisplativo normalno gospodarenje. Zaštitne šume prvenstveno se koriste za zaštitu tla, sprječavanje bujičnih tokova, ali i kao rezervoari bioraznolikosti.

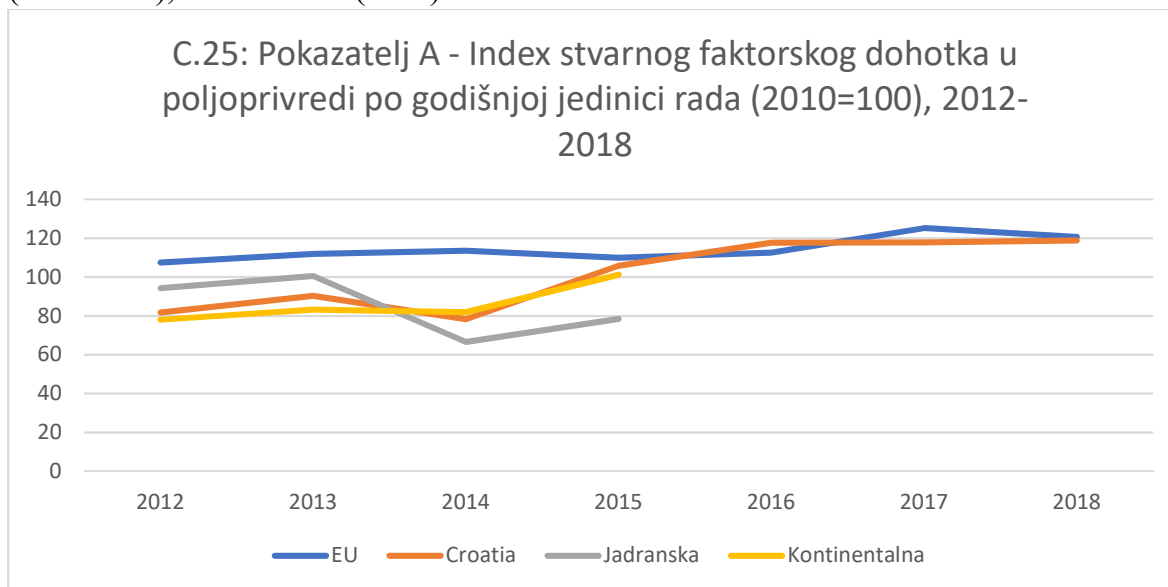
Površina šuma u ekološkoj mreži Natura 2000 iznosi gotovo 50% tj. 1,2 mil. ha. Većina tog područja je zaštićena s ciljem očuvanja drugih vrsta, a manja površina ima šume kao ciljane staništa. Za očuvanje tih ciljanih vrsta propisane su mjere koje postavljaju značajna ograničenja u tradicionalnom održivom i prirodni bliskom gospodarenju šumama kakvo se već duže od 250 godina prakticira u RH. Dosadašnje gospodarenje šumama u RH pridonijelo je njihovoj izuzetnoj očuvanosti i prirodnosti te samim time stvorilo uvjete za opstanak svih drugih vrsta koje ovise o šumskim staništima. Provedba mjera očuvanja propisuje se kroz šumsko gospodarske planove čime postaju obavezne za sve vlasnike, a one u pojedinim dijelovima predstavljaju odstupanja od dosadašnje prakse gospodarenja. Gubici prihoda koje uzrokuju mjere očuvanja potvrđeni su i u Prioritetnom akcijskom okviru (PAO - PAF) koji je predvidio značajna sredstva za kompenzaciju vlasnicima poradi ograničenja i negativnog utjecaja na šumarstvo i na šumi bazirane sektore u područjima gdje je dosadašnjim održivim i prirodni bliskim gospodarenjem očuvana ukupna bioraznolikost u šumskim ekosustavima, kao što je to primjer u RH.

### ***O1: Povećanje dohotka u poljoprivredi***

U razdoblju između 2012. i 2018. Republika Hrvatska je u slučaju stvarnog neto poljoprivrednog poduzetničkog dohotka bilježila prosječni godišnji porast od 9,7%, u usporedbi s 2,8% na razini EU-a.

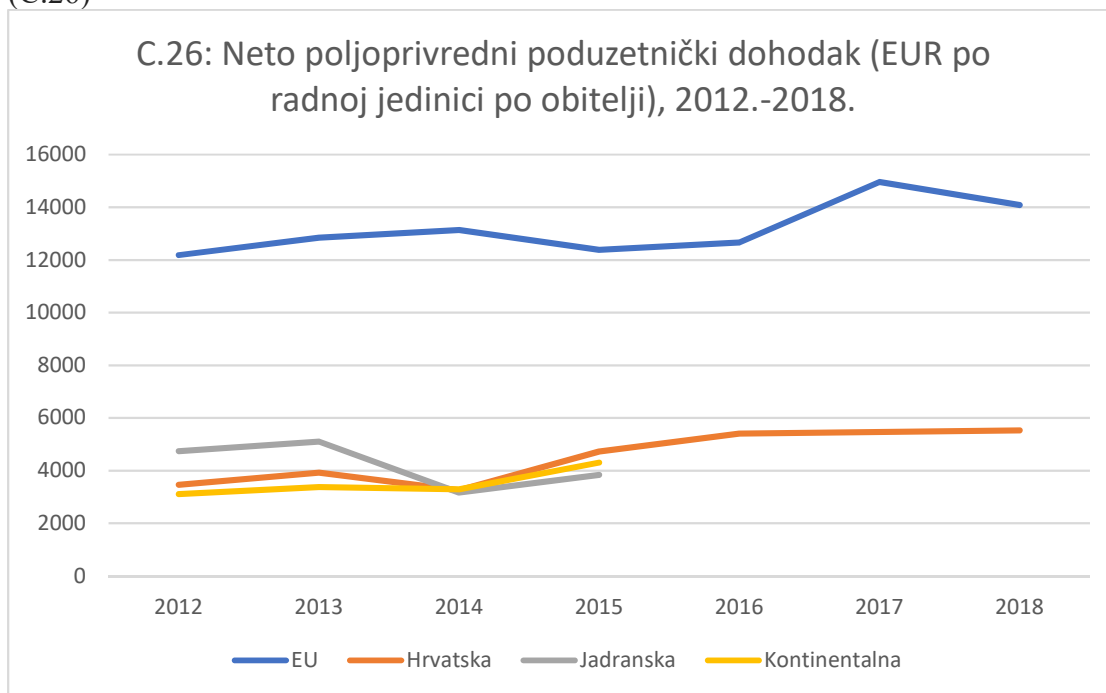
Rast neto poljoprivrednog poduzetničkog dohotka je prisutan, međutim, on je i dalje daleko od prosjeka EU. Neto poljoprivredni poduzetnički dohodak u Hrvatskoj u 2013. bio je svega 31% prosjeka EU, a isti se povećao na 43% u 2016. godini, da bi u 2018. godini iznosio 39%.

**Grafikon 17:** Indeks stvarnog faktorskog dohotka u poljoprivredi po godišnjoj jedinici rada (2010=100), 2012.-2018. (C.25)



*Izvor: DG AGRI – EUROSTAT*

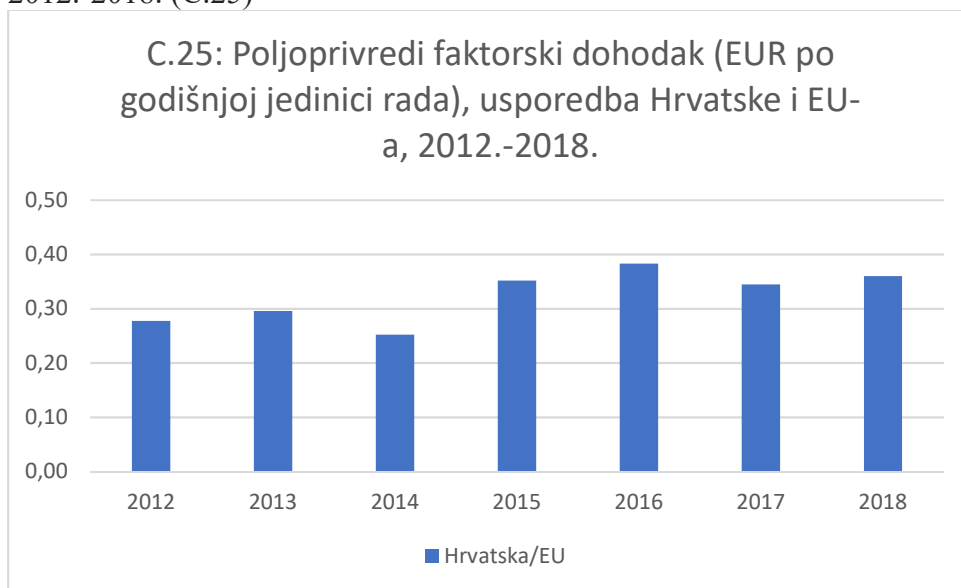
**Grafikon 18:** Neto poljoprivredni poduzetnički dohodak (EUR po radnoj jedinici po obitelji), 2012.-2018. (C.26)



Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

Također, prisutan je rast faktorskog dohotka u poljoprivredi, u 2013. godini isti je iznosio 30% prosjeka EU, a povećan je na 38% u 2016. godini te je u 2018. dosegao 36%.

**Grafikon 19:** Poljoprivredi faktorski dohodak (EUR po godišnjoj jedinici rada), usporedba Hrvatske i EU-a, 2012.-2018. (C.25)

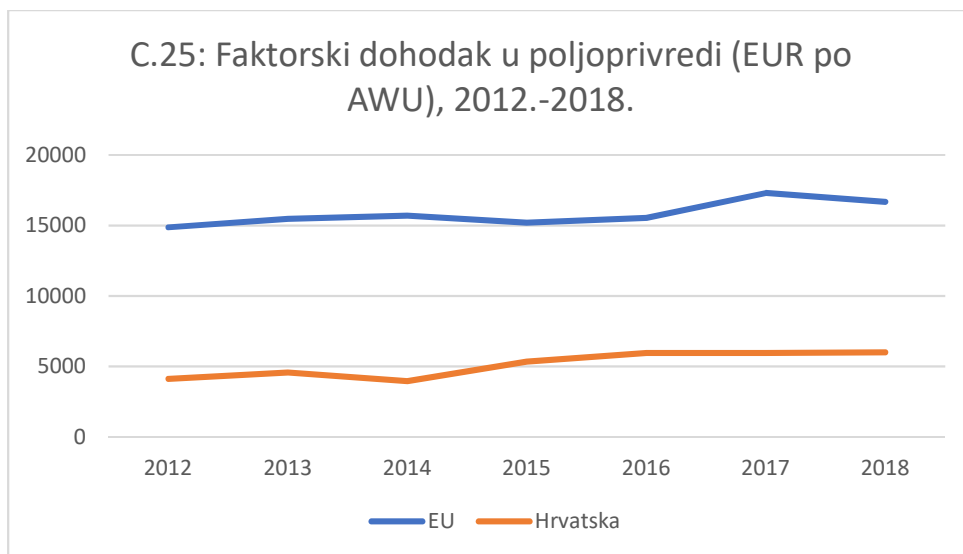


Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

Faktorski dohodak u poljoprivredi po radniku u Republici Hrvatskoj raste od 2015. godine, međutim isto je potrebno promatrati u odnosu na EU, na primjer prosječan poljoprivredni faktorski dohodak u Hrvatskoj ne prelazi puno iznad 5.000 EUR, dok je on u EU veći od 15.000 EUR.

**Grafikon 20:** Faktorski dohodak u poljoprivredi (EUR po godišnjoj jedinici rada), 2012.-2018. (C.25)





Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

## ***O2: Potražnja za kvalitetnim, sigurnim i autentičnim prehrambenim proizvodima može povećati dohodak na poljoprivrednim gospodarstvima***

Trendovi u potražnji i izvozu hrane pružaju mogućnosti za daljnji rast dohotka poljoprivrednih gospodarstava, dok zahtjevi potrošača za zdravim i sigurnim prehrambenim proizvodima proizvedenima na ekološki siguran način nude prilike za tržišta visoke vrijednosti. Također, pojavljuju se nove mogućnosti povezane s povećanim interesom potrošača za lokalne proizvode i kratke lance opskrbe (Europska komisija, 2017).

Nadalje, trgovinski pregovori povećali su pristup poljoprivrednim proizvodima i mogućnosti poljoprivrednika iz EU-a. Očekuje se povećana potražnja hrane u rastućim gospodarstvima, u kojima stanovnici postupno razvijaju raznolikiji obrazac prehrane. Usporedo s time, očekuje se da će tradicionalna tržišta poput SAD-a i Bliskog istoka ostati ključna tržišta za izvoz poljoprivrednih proizvoda iz EU. To otvara nove prilike i za hrvatske poljoprivrednike.

## ***O3: Povećanje znanja poljoprivrednika o alatima za upravljanje rizikom i mogućnostima ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama***

Rizici u proizvodnji mogu se smanjiti ulaganjem u znanje poljoprivrednika o alatima za upravljanje rizikom i mjerama ublažavanja, odnosno prilagodbe klimatskim promjenama. Povećana informiranost o potencijalima i prednostima ovih alata kroz specijalizirane programe za poljoprivrednike povećala bi koristi od drugih mjera namijenjenih stabilizaciji dohotka na poljoprivrednim gospodarstvima.

## ***O4: Politike u smjeru klimatski pametne poljoprivrede***

Hrvatska je značajno napredovala u pogledu svojih politika i akcijskih planova vezanih uz klimatske promjene (Svjetska banka, 2019.). Hrvatska Vlada obvezala se na proaktivan pristup politici zaštite okoliša kao prioritetne i razvojne politike. Navedeno uključuje ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama, gdje posebno mjesto zauzima razvoj tehnologija koje smanjuju emisiju stakleničkih plinova. Politika zaštite okoliša usmjerena je i na zaštitu prirode i bioraznolikosti te održivo korištenje prirodnih resursa (Program Vlade Republike Hrvatske 2020-2024). Kao država članica EU-a Republika Hrvatska prihvatila je zajedničke ciljeve EU-a o smanjenju emisija stakleničkih plinova i očuvanja bioraznolikosti i prirodnih resursa, te u skladu s njima namijenila značajan udio sredstava ESIF-a u sektorske programe, poput onoga za poljoprivredu i ruralni razvoj.

Hrvatska je nedavno izradila Akcijski plan prilagodbe klimatskim promjenama, slijedeći smjernice Strategije prilagodbe klimatskim promjenama. Strategija daje viziju i smjernice za prilagodbu na klimatske promjene do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu, dok Akcijski plan sadrži prioritetne mjere za petogodišnje razdoblje

od 2019. do 2023. Ovaj Akcijski plan sadrži ukupno 42 mjere prilagodbe, od kojih nekoliko ima za cilj veću otpornost na klimatske utjecaje u poljoprivredi. To uključuje aktivnosti poput provođenja eksperimentalnog programa prilagodbe klimatskim promjenama u poljoprivredi; povećanja kapaciteta apsorpcije vode poljoprivrednog tla; primjene metoda obrade tla temeljenih na konceptu konzervacijske poljoprivrede, kojima se ono štiti te izgradnju rezervoara za navodnjavanje. U tom kontekstu, poljoprivreda ima jedinstvenu priliku za provedbu i usmjeravanje nekoliko postojećih klimatskih politika, kao i za jačanje sinergije aktivnosti prilagodbe i ublažavanja, te na taj način podržati razvoj u smjeru klimatske otpornosti i niskih emisija ugljika u Hrvatskoj.

U kontekstu ZPP-a za razdoblje 2023.-2027., Hrvatska će morati doprinijeti okolišno klimatskim djelovanjima s najmanje 40 % svog proračuna ZPP-a. Ako se prihvati i unaprijedi znanje o klimatski pametnoj poljoprivredi, može se poboljšati provedba mjera za smanjenje emisije stakleničkih plinova. Tome će značajno pridonijeti veća raznolikost poljoprivrednih kultura na poljoprivrednim površinama, očuvanje pašnjačkih površina pašarenjem, te pravilna primjena stajskog gnoja na oranicama, kojom se smanjuje emisija stakleničkih plinova. Doprinos okolišno klimatskim ciljevima pružit će i zaštita prirodnih resursa u cilju koje se uzgojem leguminoza kao visokoproteinskih usjeva osigurava proces biološke fiksacije dušika temeljen na simbioznim interakcijama s mikroorganizmima tla. Uz zaštitu tla od prekomjerne primjene dušičnih gnojiva, leguminoze svojim gustim sklopom osiguravaju pokrivenost tla te doprinose i sekvestraciji ugljika. Zaštiti tla doprinosi i konzervacijska poljoprivreda, koja kontinuiranom pokrivenošću tla doprinosi zaštiti od erozije te ima svoje mjesto kako u ublažavanju tako i u prilagodbi na klimatske promjene. Još veći doprinos ovako važne poljoprivredne prakse može se postići njenom primjenom ne samo na oraničnim površinama nego i na ostalim vrstama uporabe poljoprivrednog zemljišta. Zaštiti prirode i bioraznolikosti poljoprivrednog krajobraza doprinjet će aktivnosti usmjerene na očuvanje travnjaka velike prirodne vrijednosti te mozaičnosti ruralnog krajobraza kojoj doprinosi povećanje ekološki značajnih površina unutar poljoprivrednih površina.

### ***T1: Klimatske promjene mogu povećati nestabilnost dohotka poljoprivrednih gospodarstava i troškove proizvodnje te smanjiti poljoprivrednu proizvodnju***

Poljoprivreda je posebno osjetljiva na klimatske promjene jer ovisi o vremenskim prilikama. Ekstremni klimatski događaji i povećanje temperature zraka uslijed klimatskih promjena značajno mijenjaju dosadašnji način gospodarenja. Učestale suše smanjuju prirast stabla te dugoročno dovode do povećanja odumiranja stabala.

Tako su u Hrvatskoj, ekstremni događaji poput suše i tuče, rezultirali prosječnim gubicima od 176 milijuna eura godišnje u razdoblju 2000-2007., što predstavlja 0,6% nacionalnog BDP-a (Svjetska banka, 2019.).

Nuspojave također povezane s ekstremnim događajima, tj. rizikom od suše, tuče, poplave, mraza itd., mogu utjecati na proizvodnju ključnih usjeva, ozimi pšenice i kukuruza. Smanjeno površinsko otjecanje može također utjecati na razinu podzemne vode, što utječe na opskrbu pitkom vodom, kao i na dostupnost vode za navodnjavanje. Očekuje se da će na smanjene količine oborina i sve veći toplinski trendovi na većini poljoprivrednih područja zemlje utjecati povećani broj uzastopnih sušnih dana do 2050. godine. Polako nastupanje klimatskih događaja može dovesti do značajne degradacije okoliša, poput dezertifikacije, degradacije zemljišta / šuma, gubitak kultivara usjeva i hranjive kvalitete, zakiseljavanje oceana, zaslanjivanje, povišena temperatura morske površine i porast razine mora.

Ipak, moguće su i pozitivne promjene kao posljedica promjena klimatskih uvjeta. Očekuje se da do sredine ovog stoljeća mogu nastupiti promjene u broju dana u godini aktivne vegetacije (temperatura iznad 5°C) u nizinskim dijelovima. To može rezultirati pomacima u uzgoju ovisno o potrebama usjeva za toplinom, svjetlom i vodom, što rezultira promjenom rotacije usjeva u poljoprivrednim područjima, i promjenama pogodnih površina za voćnjake, vinograde i maslinike, pri čemu područja trenutno neprikladna za poljoprivredu mogu postati privlačnija. Povišene temperature, zajedno s mogućnošću osiguravanja

odgovarajuće vode (navodnjavanje), mogu dovesti do povećanja prinosa, posebno za ozime usjeve koji će se uzgajati u blagim zimskim uvjetima.

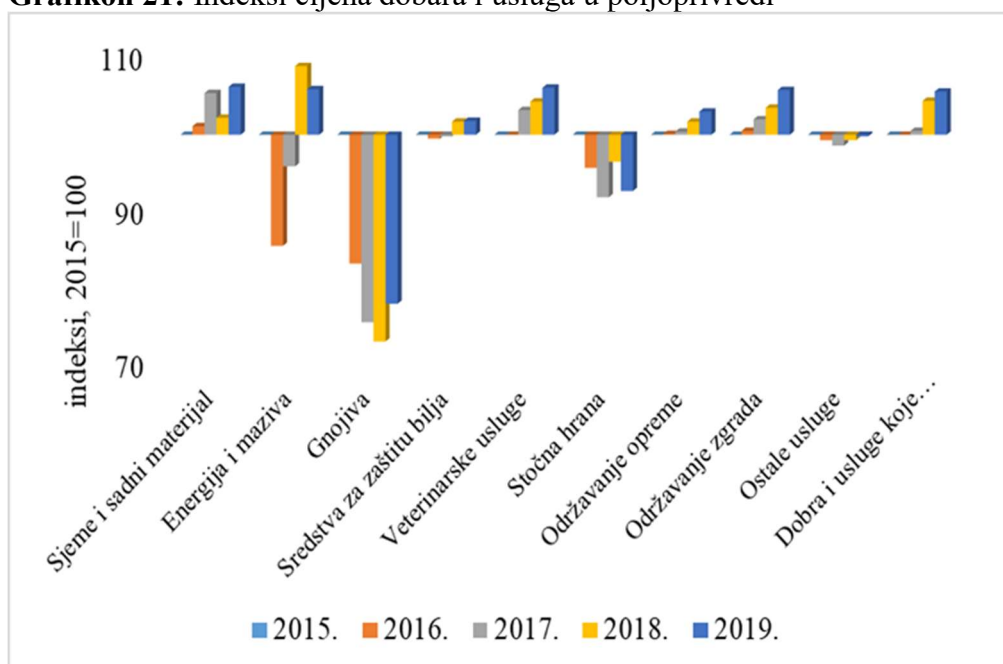
### **T2: Nestabilnost cijena ulaznih troškova**

Promatrano u odnosu na 2015. godinu, u razdoblju od 2016. do 2019. godine sjeme i sadni materijal te dobra i usluge za održavanje zgrada i opreme bilježe kontinuirani rast cijena. U skupinu inputa koji bilježe rast cijena mogu se pribrojati veterinarske usluge koje su u 2016. zadržale razinu cijena iz 2015. godine, a u razdoblju od 2017. do 2019. bilježe rast te dobra i usluge koje doprinose investicijama (oprema i zgrade) koje su također u 2016. zadržale razinu cijena iz prethodne godine, a u razdoblju od 2017. do 2019. bilježe rast.

Energenti i maziva u 2016. godini bilježe značajno smanjenje cijena koje je, u manjem intenzitetu, nastavljeno i u 2017. dok u 2018. i 2019. bilježe rast. Sredstva za zaštitu bilja u 2016. i 2017. bilježe smanjenje cijena, a u 2018. i 2019. rast.

Stočna hrana, gnojiva i ostale usluge u razdoblju od 2016. do 2019. bilježe kontinuirani pad cijena.

**Grafikon 21:** Indeksi cijena dobara i usluga u poljoprivredi



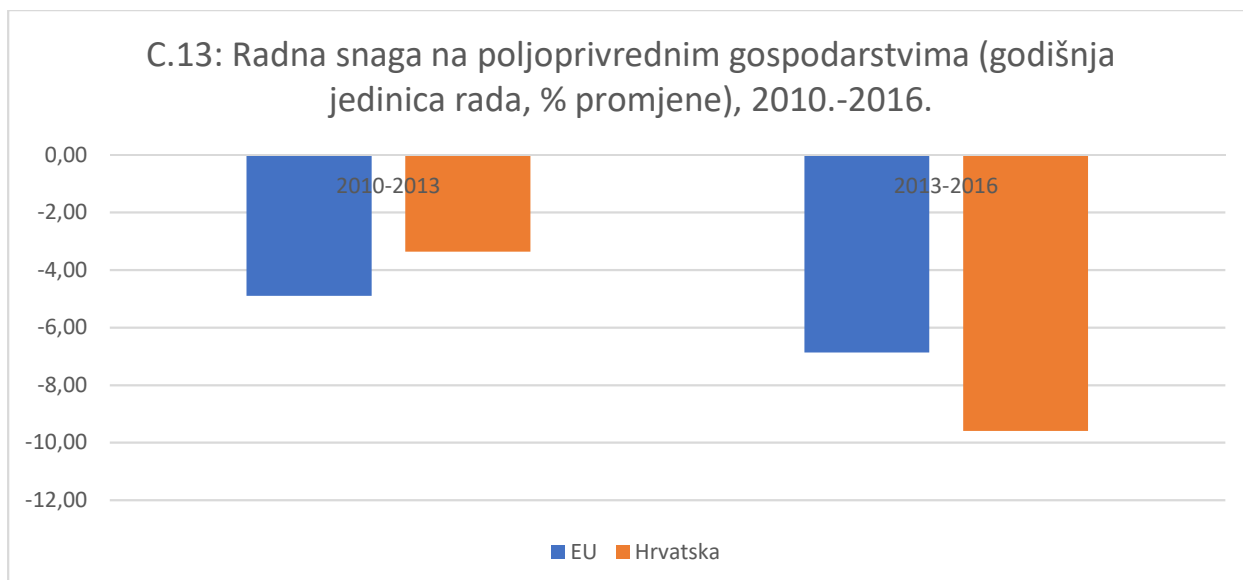
Izvor: DZS; obrada: Ministarstvo poljoprivrede

### **T3: Negativni demografski trendovi posljedično uzrokuju i manjak radne snage u poljoprivredi**

Negativni demografski trendovi posljednjih godina (pogotovo u području istočne Hrvatske u kojoj je glavina intenzivne poljoprivredne proizvodnje) su stvorili i manjak radne snage u poljoprivredi i prehrambenoj industriji. Odlazak pretežno mladog stanovništva otvara opasnost za nedovoljnu generacijsku obnovu na poljoprivrednim gospodarstvima te predstavlja veliki problem za učinkovito obavljanje aktivnosti u ruralnom prostoru.

Radna snaga u poljoprivredi (izražena u godišnjoj jedinici rada) u razdoblju od 2010. do 2013. smanjena je za 3,4% u usporedbi s 4,9% u EU. Međutim, u razdoblju 2013.-2016. pad radne snage je bio mnogo brži (-9,67%) od onog u EU (-6,9%).

**Grafikon 21:** Radna snaga na poljoprivrednim gospodarstvima (godišnja jedinica rada, % promjene), 2010.-2016. (C.13)



Izvor: DG AGRI - EUROSTAT

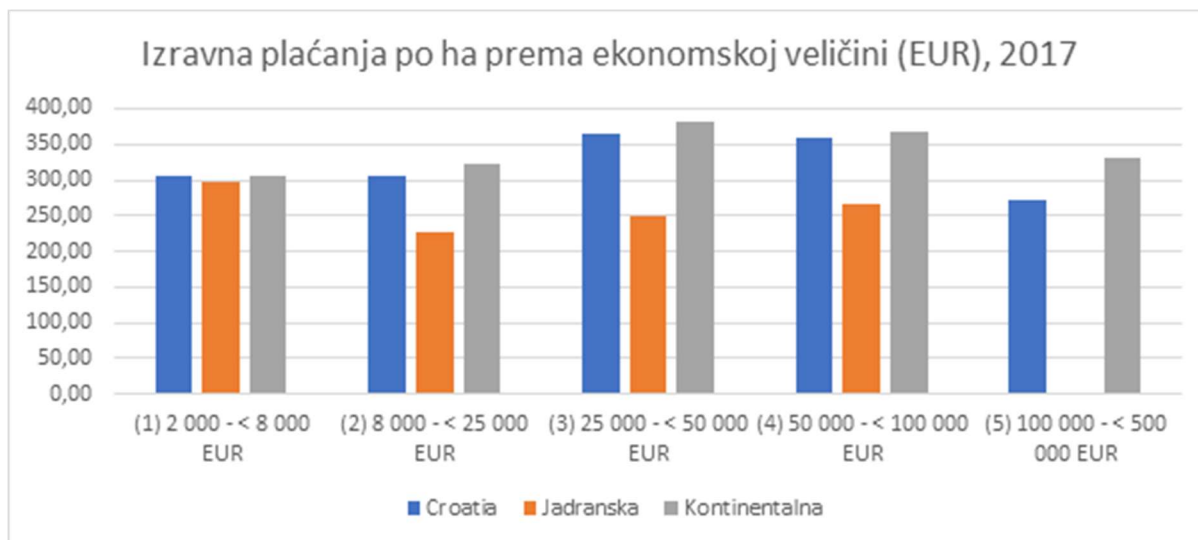
#### **T4: Potpora poljoprivrednim gospodarstvima u Hrvatskoj pogoduje većim poljoprivrednim gospodarstvima**

U Hrvatskoj je visoko polarizirana struktura poljoprivrednih gospodarstava u usporedbi s drugim državama članicama, u kojoj mali broj vrlo velikih gospodarstava koristi veći dio poljoprivrednog zemljišta (0,7% upisanih poljoprivrednih gospodarstava ima 31% poljoprivrednog zemljišta prema hrvatskom LPIS-u) a isto je usko povezano i sa izravnim plaćanjima.

Tako na primjer, izravna plaćanja po ha u 2017. pogodovala su većim poljoprivrednim gospodarstvima. Od 377,8 milijuna eura odobrenih za izravna plaćanja za proizvodnu godinu 2017. (sredstva EU-a i nacionalna sredstva), 1.264 poljoprivrednih gospodarstava s više od 100 ha (0,7% upisanih poljoprivrednih gospodarstava) primilo je 109,7 milijuna eura ili 29% ukupnih plaćanja. Nadalje, 45 velikih poljoprivrednih gospodarstava s više od 750 ha (manje od 0,03% upisanih poljoprivrednih gospodarstava) primilo je 11% ukupnih plaćanja. Budući da raspodjela sredstava iz prvog stupa ZPP-a uvelike ovisi o površini, nije iznenađujuće da velika gospodarstva povlače značajan iznos novca iz proračuna EU-a.

Udio potpore u dohotku za poljoprivredna gospodarstva s ekonomskom veličinom većom od 25.000 EUR bio je u prosjeku 20 % viši od onih za mala poljoprivredna gospodarstva. To ukazuje na ključne probleme u usmjeravanju potpora vezanih na površinu jer se čini da više doprinose povećanju zarade dobrostojećih proizvođača nego ujednačavanju dohotka siromašnijih proizvođača. Postavljanje odgovarajućeg praga (u pogledu ovog poticaja) iznad kojeg se takva plaćanja smanjuju pomoglo bi smanjenju njihovog korištenja kao rente jer se veliki poljoprivrednici mogu okrenuti privatnim rješenjima za smanjenje rizika, kao što su krediti, osiguranja i strategije diversifikacije.

**Grafikon 22:** Izravna plaćanja po ha prema ekonomskoj veličini (EUR), 2017



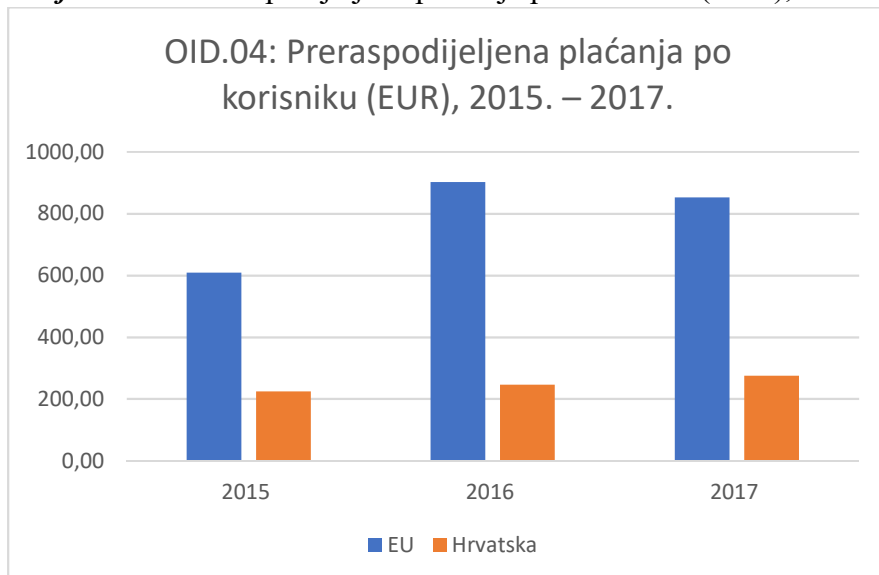
Izvor: DG AGRI - EUROSTAT

Također, prema podacima FADN-a, od 2014. godine velika poljoprivredna gospodarstva bilježe značajne dobitke u udjelima u ukupnim subvencijama i u izravnim plaćanjima. Podaci pokazuju kako to ide na uštrb srednjih poljoprivrednih gospodarstava, kategoriji poljoprivrednih gospodarstava, koja je ostvarila znatne gubitke u obje vrste potpora.

Mehanizmi ZPP-a za smanjenje nejednakosti u raspodjeli izravnih plaćanja u manjoj su mjeri primijenjena u Hrvatskoj. Kao model preraspodjele odabrana su preraspodijeljena plaćanja, koja se dodjeljuju za prvih 20 hektara te obuhvaćaju 10% omotnice za izravna plaćanja. Analiza strukture poljoprivrednih gospodarstava i raspodjele prava na plaćanja u Hrvatskoj pokazuje da bi viši pragovi za površinu i financijsku omotnicu za dodatna plaćanja doveli do ravnomjernije raspodjele izravnih plaćanja.

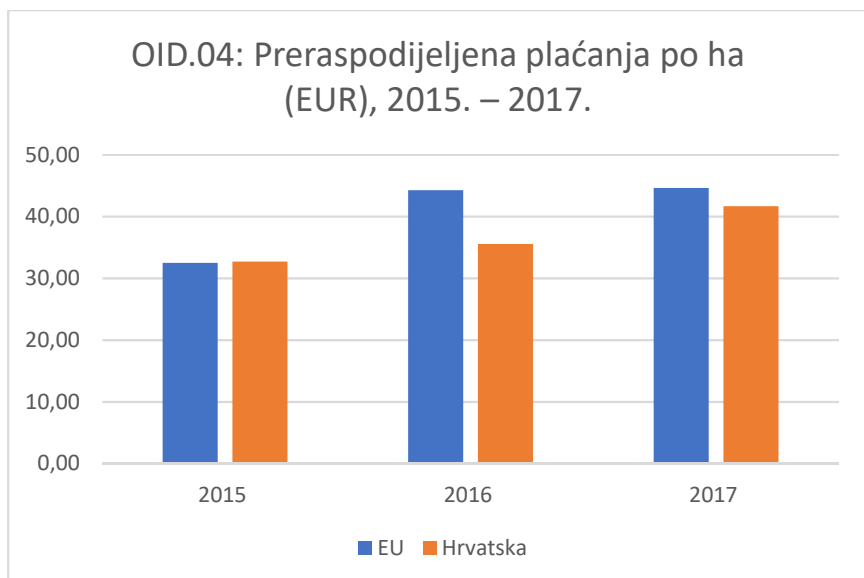
Kao što je prikazano na grafikonima, u razdoblju od 2015. do 2017. godine preraspodijeljena plaćanja po korisniku u Hrvatskoj otprilike su na razini jedne trećine relevantnog prosjeka EU-a. Istovremeno, visina preraspodijeljenih plaćanja po ha slična je stopi u EU. To ukazuje na značajan broj korisnika koji se prijavljuju za ovu vrstu potpore u Hrvatskoj.

**Grafikon 23:** Preraspodijeljena plaćanja po korisniku (EUR), 2015. – 2017.



Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

**Grafikon 24:** Preraspodijeljena plaćanja po ha (EUR), 2015.-2017.



Izvor: DG AGRI – EUROSTAT

## LITERATURA

European Commission, FADN Public Database.

[https://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/database\\_en.cfm](https://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/database_en.cfm)

European Commission (various years). CAP Indicators.

[https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DataPortal/cmef\\_indicators.html](https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DataPortal/cmef_indicators.html)

Eurostat (various years). Agriculture – Database.

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Svjetska banka. (2019.).

<https://poljoprivreda2020.hr>

Vlada Republike Hrvatske: Program Vlade Republike Hrvatske 2020 – 2024.

<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Dokumenti%20Vlada/Program%20Vlade%20Republike%20Hrvatske%20za%20mandat%202020.%20-%202024..pdf>

European Commission, Farm economics.

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FarmEconomyFocus/FarmEconomyFocus.html>

European Commission, CAP specific objectives by country.

[https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/performance-agricultural-policy/agriculture-country/cap-specific-objectives-country\\_en](https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/performance-agricultural-policy/agriculture-country/cap-specific-objectives-country_en)

Hrvatski ured za osiguranje: [HRVATSKI URED ZA OSIGURANJE \(huo.hr\)](http://hrvatski.ured.hr)

Državni zavod za statistiku: [DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU - REPUBLIKA HRVATSKA \(dzs.hr\)](http://dzs.hr)